

VÄIKE PÄIKE ÕPPEKAVA

2024

Õppekava töögrupp:

Grete Miilen, Helina Labo, Janne Ojanurm, Karin Eesmaa,
Kristiin Koster, Liis Jakimainen, Mari Kummer, Marii Maamägi,
Marju Saar, Merlyn Toom, Tiina Ruus-Ruusa

Sisukord

Väike Päike visioon, missioon ja väärtused	5
Väike Päike üksuste eripärad.....	7
Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja korraldus.....	11
Õppe- ja kasvatustöö põhimõtted	11
Õppe- ja kasvatustöö korraldus	12
Lapse arengu hindamine.....	13
Kindiedays infosüsteem	13
DigiLa.....	14
Pere- ja arenguestlused	14
Lapse arengumapp	15
HEV lapse toetamine	15
Individuaalne arenduskava	16
Koostöö lastevanematega	17
Väike Päike Huvikool, Lapsevanema kool ja tugiteenused	19
Õppekava struktuur ja valdkondade kirjeldused	20
Õppekava uuendamine	23
Lisad	24
Lisa 1. Lapse arengu kirjeldus.....	25
Lisa 2. Viie minuti vaatlus	27
Lisa 3. Perevestlust ettevalmistava küsimustiku näidis	28
Lisa 4. HEV lapse toetamine	29
Lisa 5. Lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti	38
Valdkond ÜLD- JA TULEVIKUOSKUSED	38
Valdkond MINA JA KESKKOND	55
Valdkond KEEL JA KÕNE	77
Valdkond MATEMAATIKA.....	89
Valdkond KUNST	94
Valdkond MUUSIKA	102
Valdkond LIIKUMINE.....	107
Valdkond DIGI.....	117
Valdkond STEAM	128

Väike Päike on aastast 2003 tegutsev organisatsioon, mis pakub lastele vanuses 0-7 eluaastat alusharidust, lapsehoiuteenust, tugiteenuseid ning huvitegevust. Väike Päike nime all tegutseb 3 lasteaeda ja 12 lastehoidu (sh rahvusvaheline lastehoid, 2 õuehoidu, 3 Montessori pedagoogika rühma ja 1 Waldorf pedagoogika rühm). Peame oluliseks lapsest lähtuvat lähenemist ning rakendame nüüdisaegset õpikäsitust.

Väike Päike õppekava on õppe- ja kasvatustöö alusdokument, mis on koostatud lähtuvalt alushariduse riiklikust õppekavast ning toetab lapse igakülgset arengut. Õppekavas on välja toodud organisatsiooni visioon, missioon ja väärtused ning õppe- ja kasvatustöö korraldus, põhimõtted ja õppekava struktuur. Samuti selgitatakse lapse arengu hindamise põhimõtteid ning koostööd lastevanematega.

Väike Päike visioon, missioon ja väärtused

Väike Päike missioon - ALUSHARIDUS LOOB TULEVIKU!

Meie missioon on edukas kui Väikese Päikese lapsed on:

- õpihimulised kõikjal ja igal ajal;
- ennast ja enda emotsioone juhtivad;
- hoolivad kaaslased;
- tervise- ja keskkonnateadlikud;
- sotsiaalselt aktiivsed;
- oma ettevõtmistes julged väljakutseid vastu võtma.

Väike Päike visioon - lapsele on Väikeses Päikeses võimaldatud parim arengukeskkond ja alushariduse tähtsus ühiskonnas on võrdväärnes positsioonis teiste haridusastmetega.

Väike Päike väärtused:

- Päikeseline kasvulava igale lapsele!
  - aitame igal lapsel enda rütmis mänguliselt oma andeid ja eripärasid avastada;
  - tagame lapsele turvalise keskkonna nii eduelamuste nautimiseks kui ka ebaedust õppimiseks;
  - oleme perele usaldusväärne ja uuendusmeelne partner lapse arengu toetamisel;
  - peame oluliseks, et kõik laste ümbritsevad täiskasvanud oleksid rõõmsad, vabad ja hoolivad.
- Töö lastega muudab tulevikku, päriselt!
  - Väike Päike kollektiiv on kokkuhoidev pere - väärtuspõhine juhtimine ja koos tegutsemine loob ühtekuuluvustunde, tagab üksteise hoidmise ja soovi panustada;
  - toetame iga töötaja vabadust uudishimulikult otsida, kuidas parimal viisil toetada väikelapse arengut;
  - oleme usaldusväärsed - meie organisatsioon on läbipaistev ja kaasav ning iga töötaja võtab vastutuse enda töö eest.
- Koos muudame ühiskonda!

- oleme igas suunas avatud, valmis ära kuulama, jagama oma kogemust ja koos tegutsema;
- otsime uusi teaduspõhiseid lähenemisi, et alusharidus oleks kvaliteetne ja mitmekülgne;
- räägime kaasa Eesti alusharidust kujundavate seaduste loomises;
- panustame lastega töötavate spetsialistide erialasesse arengusse.
- Hoiame maailma lastele!
  - suurendame laste keskkonnateadlikkust;
  - vähendame Väikese Päikese tegevuses tarbimist;
  - kasutame keskkonnasäästlikke tooteid;
  - väärtustame taaskasutamist.

Väike Päike üksuste eripärad

Väike Päike Viimsi lasteaed on looduskaunis kohas paiknev 7rühmaline lasteaed. Maja on ehitatud just laste jaoks – see on päikeseline ja avar. Lasteaial on oma köök, kus kokk valmistab tasakaalustatud ja mitmekesist toitu. Lasteaia üheks fookusteemaks on õuesõpe ja laste õuesaja pikendamine, et lapsed saaks rohkem olla vabas õhus ja seeläbi avastada ja uurida ümbritsevat. Lisaks, lasteaia läheduses asub Soosepa raba, kus on palju võimalusi looduse avastamiseks. Viimsi lasteaed väärtustab lapsepõlve ja iga last täpselt sellisena nagu ta on.

Tartu Väike Päike lasteaed asub Tartu kesklinna läheduses, ajaloolise hõnguga majas. Lasteaias tegutseb kolm rühma. Lasteaia kõrval on oma väike aiaga piiratud õueala ning lisaväärtuse loob lastele uudistamiseks ja sportimiseks lasteaia lähedal asuv Tiigi tänava park ja Tamme staadion.

Tartu Väike Päike lastehoid asub Tartu kesklinna piirkonnas, ajaloolises telliskivihoones. Maja sisehoovis on väike aiaga õueala, kus lapsed saavad joosta, näpud mulda pista ja mängida. Lisaks igapäevastele planeeritud mängulistele õppetegevustele, toimuvad hoiulastele muusika- ja liikumistegevused.

Väike Päike Kivi hoid asub hubases ja valgusküllases ühekordses majas, kus tegutsevad kaks eriilmelist rühma – 1–3aastaste hoiurühm ja 3–6aastaste Montessori rühm. 3–6aastaste laste rühm järgib Montessori pedagoogikat, kus keskkond on ettevalmistatud ning töövahendid ja tegevused toetavad lapse isejuhitud avastamist ja õppimist. Rühmi ühendab armastus tegutseda ja mängida palju õues ning käia ümbritsevas piirkonnas jalutuskäikudel. Lisaks arvestame iga lapse individuaalse unevajadusega ja tagame paindliku puhkeaja.

Väike Päike Viimsi õuehoid asub hubases suure aiaga, kus on loodud kodune ja turvaline keskkond, kuhu tahaks ikka ja jälle tagasi tulla. Hoius valitseb mitmekesine muinasjutuline ja mänguline maailm - loomingulises laboratooriumis loovad lapsed kilest

ookeani, valmistavad sõstramoosi, värskaid hapukurke, värvivad nukumaja ja aeda, teevad lõket ja lavastavad teatrietendusi. Läbi põnevate tegevuste toetame laste vajalike oskusi, et nad saaksid iseseisvalt tegutseda. Lisaks lapsed õpivad iseseisvust läbi igapäevaste toimingute.

Väike Päike Peetri õuehoid on suure õuearmastusega hoid, mis asub keset Järveküla rohelist. Väärtustame värskes õhus mängimist ja liikumist, et lapsed saaks tegutseda loovalt ja avastada looduses peituvaid loomi, linde ja putukaid. Kõik tegevused on seotud ka Eesti aastaegade vaheldumisega ja kasutame ära kõik ilmastikutingimused – vihmasel ajal on lastel eriti tore hüpata porilombis või teha mudakooke. Lisaks on olulisel kohal Eesti rahvakalendri tähtpäevad, mille puhul korraldab õuehoid lõkkehommikuid.

Väike Päike Valga hoid on üherühmaline hubane hoid, mis on lastele nagu teine kodu. Hoid asub Laagris, vaikselt piirkonnas, eramajas, kus on suur aed lastele mängimiseks. Hoius tegutsevad pühendunud lapsehoidjad, kes loovad turvalise ja usaldusväärse keskkona lastele ja vanematele.

Väike Päike Seljaku hoid asub Laagris, vaikselt eramajas. Hoius tegutseb kolm rühma vanuses 1,5–3 eluaastat, millest üks rakendab Montessori pedagoogikat. Hoius väärtustame lapsest lähtuvat lähemisviisi ja tegutseme igapäevaselt vastavalt iga lapse loomulikule huvile ning õpime läbi mängu.

Väike Päike Kalamaja hoid asub kiiresti arenevas piirkonnas, mis on just mõeldud noortele peredele. Hoius on palju ruumi ja avarust, et lapsed saaks oma mängu arendada. Koos käiakse tihti jalutuskäigu kaugusel asuvas Kalamaja pargis, kus lapsed õpivad tundma ja väärtustama loodust läbi erinevate aastaegade ning neil on seal võimalus palju liikuda. Kalamaja hoid teeb tihedat koostööd lapsevanematega, et tagada igale lapsele parim lahendus, lähtuvalt tema vajadustest.

Väike Päike Kesklinna hoid on kodune ja soe lastehoid Tallinna südames! Lastehoid, mis ühendab üheks kogukonnaks lapsed erinevatest linnaosadest ja lähivaldadest.

Lapsed, kes tõenäoliselt kodu mänguväljakul ei kohtuks, leiavad just teineteist Kesklinna lastehoius, kust võivad välja kasvada esimesed sõbrused. Lapsed saavad veeta palju aega õues, kus lapsed saavad vurada ratastega või otsida linnaruumis pesitsevaid putukaid ning avaras rühmaruumis liuelda alla liumäest või ronida võimlemisnurgas. Peaasi, et lapsel oleks iga päev hea olla!

Väike Päike rahvusvaheline hoid on asub kortermajas, kuhu sisse astudes on tunne nagu tuleks koju. Lapsehoidjad on soojad, pühendunud ja võtavad igat last kui oma. Hoidu on oodatud kõik 1,5–5aastased lapsed, kelle kodune keel ei ole eesti keel. Hoius saavad kokku lapsed erinevatest riikidest ja luua multikultuurne ruum, kus koos areneda. Õppetegevused toimuvad inglise keeles – robotikast enesejuhtimiseni.

Väike Päike Mustamäe hoid on justkui kodu keset ärilinnakut. Avarates rühmades on lastel palju ruumi mängimiseks ja möllamiseks. Keskendume iga lapse iseseisvuse toetamisele ning lõimime tegevustesse Montessori ja Reggio Emilia pedagoogikat. Õuealal saavad lapsed ronida sensorika kastis, kiikuda ja ratastega sõita. Tihti seikleme linnakus ning lähedalasuvas metsas ja pargis.

Väike Päike Astelpaju hoid on mõnus, soe ja kodune ühekordne lastehoid eramajas. Pühendunud ja innovatiivsed õpetajad on iga lapse suhtes paindlikult ja lähenevad päeva tegevustele loovalt. Lisaks lapsed saavad möllata suurel hoovialal ja käia lähedalolevas metsas seiklemas. Suurt rõhk on lapse iseseisvusel, et laps saaks kõike ise avastada, katsetada ja kogeda.

Väike Päike Peetri hoid on kodune ja armas kaheühmaline lastehoid. Suurel õuealal saab mängida, joosta ja sõita ratastega. Lisaks viib värav läbi aia teisele mänguväljakule, kus saab lastele pakkuda vaheldust. Hoius on fookuses laste enesekohaste oskuste ja iseseisvuse toetamine.

Väike Päike Tartu Õpetaja lasteaed asub kesklinna läheduses, Õpetaja tänaval. Lasteaias on kaks erinevate pedagoogika suundadega 3–7aasaste rühma: Waldorf ja

Montessori. Lisaks tegutseb lasteaia ka sõimerühm. Tegevus toimub hubase ja valgusküllase sisemiljööga kahekorruselises majas. Waldorf rühmale ja Montessori rühmale on koostatud oma õppekava, mis on Väikese Päikese õppekava lisad. Sõimerühm töötab Väike Päike õppekava alusel.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja korraldus

Õppe- ja kasvatustegevus Väikeses Päikeses põhineb loomulikul õppimisel ja lapsepõlve väärtustamisel ning selle üldeesmärk on toetada lapse igakülgset arengut koostöös koduga. Suurt rõhku pöörame üld- ja tulevikuoskuste arengu toetamisele läbi vaba mängu, igapäevategevuste ja organiseeritud tegevuste, et luua eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus.

Kasutame lapse arengu toetamiseks personaliseeritud õpet, mis loob võimaluse avastada iga lapse potentsiaali. Luuakse turvaline, hooliv ja koostöine arengukeskkond, kus väärtustatakse lugupidavat suhtumist endasse ja kaaslastesse ning sallivust erisuste suhtes. Personaalse õpitee kujundamisel on õpetajatele/lapsehoidjatele abiks DigiLa keskkond - interaktiivne platvorm, mis igapäevaste päeviku sissekannete põhjal loob lapsele oma profiili, tuues välja lapse tugevad küljed ning aspektid, kus laps vajaks lisatuge.

Õppe- ja kasvatustöö põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted:

- õppe- ja kasvatustegevus on loov ja paindlik õppekava eesmärkidest lähtuv tegevus, mille planeerimisel ja läbiviimisel arvestatakse lapse arengutaseme ning huvidega;
- tegevuste käigus tagatakse lapsele eduelamus ning toetatakse lapse uudishimu, loovust, ettevõtlikkust ja omaalgatust;
- luuakse turvaline, hooliv ja koostöine arengukeskkond, kus väärtustatakse lugupidavat suhtumist endasse ja kaaslastesse ning sallivust erisuste suhtes;
- lapsele antakse võimalus teha valikuid ning suunatakse teda tehtut analüüsima;
- last julgustatakse iseseisvalt tegema jõukohaseid igapäevategevusi (riietumine, toidunõude valik ja laua katmine, toidu tõstmine, koristamine jne);
- lõimitakse erinevaid valdkondi ja tegevusi, võimaldades lapse omaalgatuslikku vabamängu, uurimist, katsetamist, liikumist, muusikat ja teisi aktiivset õppimist

ning loovust toetavaid õppeviise nii individuaalsetes tegevustes kui ka väikestes gruppides;

- tutvustatakse Eesti kultuuritraditsioone ning arvestatakse teiste kultuuride eripäraga;
- väärtustatakse mitmekeelsest perest pärit lapse keelelist arengut mitme keele kasutajana;
- lapse arengu toetamiseks ja tema potentsiaali parimaks avaldumiseks panustavad kõik lasteaia töötajad, kelle roll on olla lapse arengu suunaja, toetaja ja juhendaja ning kujundada keskkond, mis toetab lapse igakülgset arengut;
- laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja, keda kaasatakse tegevuste kavandamisse.

Õppe- ja kasvatustöö korraldus

Õppe- ja kasvatustegevuse korralduses lähtuvad Väike Päike üksused järgmistest aspektidest:

- lisaks planeeritud tegevustele väärtustatakse laste omaalgatuslikku vabamängu ning igapäevaseid tegevusi (laps ei õpi ainult õppetegevustes, vaid ka mängides ja süües nt);
- üld- ja tulevikuoskustele ning riikliku õppekava valdkondlikele oskustele lisaks toetatakse lapse digi-, STEAM- ja enesejuhtimisoskuste arengut selleks loodud õppekava alusel;
- päevakava koostamisel arvestatakse, et lastel oleks piisavalt aega ja võimalusi aktiivsemateks ja vaiksemateks tegevusteks ning välditakse liigset kiirustamist;
- lasteaias kasutatakse projektipõhist õppemeetodit, mis lähtub laste huvidest ning annab lastele võimaluse olla aktiivsed osalejad õppeprotsessis, lastehoidudes toimub õppe- ja kasvatustöö laste huvidest lähtuvalt nädala ja kuuplaanide alusel;
- kasutatakse õppeinfosüsteemi Kindiedays ja digitaalset platvormi DigiLa, et teha õppimine ja lapse areng vanematele nähtavaks.

Lapse arengu hindamine

Väike Päike lasteaias jälgitakse ja hinnatakse lapse arengut igapäevaselt. Olulisel kohal on individuaalne lähenemine ning lapse potentsiaali avastamine ja toetamine. Lapse arengu hindamiseks kasutatakse erinevaid tööriistu.

Kindiedays infosüsteem

Igapäevatöö jagamiseks ja kaardistamiseks ning vajaliku info koondamiseks kasutame infosüsteemi Kindiedays. Kindiedays'i abil on õpetajal/lapsehoidjal võimalus iga lapse arengut individuaalselt jälgida ning ka lapsevanemat kaasata. Lapsevanem saab reaalselt teavitusi oma lapse õpiprotsessist, edusammudest ja rühmas toimuvast. Õppeinfosüsteemi on loodud rühmad koos seal käivate lastega ning õpetajatel/lapsehoidjatel on vajalik ligipääs (võib olla ka rühmapõhine kasutaja). Õppetegevuse sissekanded tehakse nutivahendi (telefon, tahvelarvuti) rakenduses. Päeviku sissekandesse lisatakse tegevus(t)e kirjeldused koos piltide või videodega. Õppetegevuse kohta valitakse õppekavast sobivad eesmärgid ning lisatakse juurde indikaator: „harjutamisel“, „omandatud“ või „üle ootuste“.

Indikaatorite selgitused:

Ületab ootusi: lapsel on rohkem teadmisi ja oskusi, kui õppekavas olevad eeldatavad tulemused/laps oskab seda juba väga hästi ja saab hakkama enamaga kui eeldab püstitatud eesmärk

Omandatud: laps täitis eesmärgi, oskus on omandatud

Harjutamisel: laps on eesmärgi täitnud osaliselt või vajab pidevat juhendamist/ tuge tähelepanu koondamisel.

Näide:

Mina ja keskkond: 2-3 a: Laps osutab või nimetab küsimisel tuttavale loomale ja linnule.

Harjutamisel: kui õpetaja/lapsehoidja palub lapsel näidata mõnda looma või lindu (näita karu? aga kus koer on? aga kana?) aga laps ei oska ühtegi enamlevinud looma või lindu pildilt näidata ega oska ka neid nimetada

Omandatud: õpetaja/lapsehoidja palvel oskab laps pildilt näidata mõnda looma või lindu; kõne olemasolul ka nimetab järgi.

Üle ootuste: laps tuleb ise õpetajale/lapsehoidjale näitama (ilma täiskasvanu suunamiseta) - vaata, siin pildil on põder!

DigiLa

Lisaks Kindiedaysile on õpetajale ja lapsehoidjatele loodud ka DigiLa keskkond. DigiLasse koonduvad kõik lapse arengutulemused, mida õpetaja/lapsehoidja saab seal analüüsida (mil määral on õppevaldkonnad läbitud ning milliste eesmärkidega peab veel tööd tegema). Lisaks arengutulemuste kokkuvõtetele ning õppekava läbimisele saab õpetaja/lapsehoidja DigiLasse kokku koondada kõik arenguhindamise dokumendid (mänguvaatlused, märkmed) ning arenguvestluste tulemused. DigiLasse on ligipääs ka lapsevanemal, kes saab jälgida oma lapse arengut ning videosoovituste abil ka ise vahvaid tegevusi lapsega läbi viia.

Pere- ja arenguvestlused

Õppeaasta alguses või 2 kuu jooksul alates lapse liitumisest lasteaiaga kutsub õpetaja lapsevanemad perevestlusele, kus räägitakse lapse kohanemisest, saadakse konkreetse perega tutvavaks ja arutatakse läbi algava õppeaasta eesmärgid. Enne perevestluse toimumist saadetakse vanemale küsimustik (LISA 3), mille vanemad enne vestlusele tulemist ära täidavad. Küsimustik võib olla digitaalne või paberkandjal. Perevestluse käigus tehtud tähelepanekud ja edasised kokkulepped lisatakse lapse arengumappi.

Arenguvestluseks viib õpetaja läbi 5 minuti vaba mängu vaatluse ja koostab kirjeldava kokkuvõtte lapse arengust (LISA 1), lähtudes eelkõige üldoskustest. Lapse vanuse kasvades pöörab õpetaja arengukirjelduses üha rohkem tähelepanu ka valdkonnapõhistele oskustele. Arengu kirjeldamisel jälgib õpetaja lapse arengut võrreldes seda lapse enda eelneva arengutasemega ja toob välja edasimineku erinevates aspektides ning nõustab lapsevanemat, milliste tegevuste kaudu saab toetada lapse edasist arengut. Lapse arengu kirjelduse ja viie minuti vaba mängu vaatluse (LISA 2) teeb õpetaja enne kokkulepitud arenguvestluse aega ja saadab need veebi teel perele paar

päeva enne vestlust tutvumiseks. Arenguvestluse kokkuvõtte teeb õpetaja peale vestlust, toetudes eelnevalt suusõnaliselt tehtud ühistele kokkulepetele lapsevanemaga ja võtab vanemalt seejärel allkirja arenguvestluse toimumise kohta.

Lastehoius alustades täidab vanem küsitluse (soovituslik vorm LISA 3) esimesel võimalusel. Vestlus lapsevanemaga toimub 1 kord õppeaasta jooksul. Enne vestlust koostatakse lapse arengu kirjeldav kokkuvõtte (LISA 1), lähtudes eelkõige üldoskustest ning viiakse läbi viie minuti vaba mängu vaatlus. Arengu kirjeldamisel jälgitakse lapse arengut võrreldes seda lapse enda eelneva arengutasemega ja tuuakse välja edasimineku erinevates valdkondades. Lapse arengu kirjeldus ja viie minuti vaba mängu vaatlus (LISA 2) saadetakse vanematele enne vestluse toimumist tutvumiseks. Peale vestlust koostatakse kokkuvõtte toetudes suusõnaliselt tehtud ühistele kokkulepetele lapsevanemaga. Kokkuvõtte allkirjastab vanem ja lastehoiutöötaja.

Lapse arengumapp

Kõik lapse arengu hindamisega seotud dokumendid säilitatakse lapse arengumapis. Arengumapi kohustuslikud elemendid on:

- lapse iga-aastane arengukirjeldus (LISA 1);
- 5 minuti vaba mängu vaatluse kokkuvõtte (LISA 2);
- Iga-aastane perevestlust ettevalmistav küsimustik (soovituslik vorm LISA 3);
- lapse joonistatud portree endast (igal aastal);
- muud materjalid õpetaja/lapsehoidja valikul.

HEV lapse toetamine

Haridusliku erivajadusega lapse toetamiseks on Väikeses Päikeses välja töötatud tegevusjuhised ning materjal (LISA 4), mida õpetaja või lapsehoidja saab kasutada tähelepanekute tegemiseks ja probleemkohtade kaardistamiseks. Materjal koosneb lapse käitumise jälgimise vihikust ning selle täitmise juhendist. Lisaks on olemas täpsed tegevusjuhised ja ajajoon erinevate juhtumite puhul reageerimiseks. Tööd hariduslike

erivajadustega lastega korraldab HEV koordinaator. Vajadusel kaasatakse tugispetsialistid, kes nõustavad rühmameeskonda ja vanemaid. Kui osapooled seda vajalikuks peavad, kutsub HEV koordinaator kokku ümarlaua.

Individuaalne arenduskava

Lastehoid ja lasteaed võib lapse individuaalse arengu toetamiseks kokkuleppel vanemaga teha kohandusi õppe- ja kasvatustegevuste sisus ja korralduses ning õpi- ja kasvukeskkonnas. Vajadusel koostab õpetaja/lapsehoidja koostöös logopeedi, eripedagoogi või teiste spetsialistide ning lastevanematega lapsele individuaalse arenduskava. Individuaalsesse arenduskavasse kantakse info lapse toe vajaduse väljaselgitamiseks läbiviidud hindamiste, rakendatud tugimeetmete ja nende tulemuslikkuse kohta ning seatakse arengueesmärgid toetamist vajavates valdkondades. Vähemalt üks kord õppeaastas tehakse koostöös tugispetsialistide ning lastevanematega kokkuvõtte individuaalse arenduskava rakendumisest, arengukeskkonna sobilikkusest, arengueesmärkide saavutamisest ning lapse edasistest vajadustest.

Koostöö lastevanematega

Koostöö lapsevanematega on Väikeses Päikeses järjepidev ja lähtub lapse huvidest. Väikesesse Päikesesse sisenemisel on lapsevanemaga läbi arutatud Väikese Päikese väärtused, õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted ning poolte vastutus lapse arengu toetamisel. Lastehoiu ja lasteaia töötajad teevad vanemaga lapse arengu ja tervise toetamiseks koostööd, mis põhineb vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel. Lapsehoidja ja õpetaja kaasavad vanemaid lastehoiu ja lasteaia tegevustesse ning teavitavad vanemaid õppe- ja kasvatustegevuste korraldusest. Vanemal võimaldatakse osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamises ja läbiviimises ning anda tagasisidet lastehoiu ja lasteaia tegevusele. Lapsehoidja ja õpetaja ning vanem vahetavad regulaarselt informatsiooni lapse arengust ja õppimisest ja tervisest ning vanem on kaasatud lapse arengut puudutavate otsuste tegemisse ja nende rakendamisse. Lapsehoidja ja õpetaja loovad vanemale võimalused saada tuge ja nõu lapse arengu toetamise küsimustes.

Koostöö lapsevanemaga toimub järgmiste koostöövormide kaudu:

- igapäevane tagasiside;
- lapsevanema nõustamine jooksvalt kogu lasteaia/hoiu aja vältel;
- infokoosolek ja/või individuaalsed kohtumised enne lapse lasteaeda/hoidu tulekut;
- perevestlus iga õppeaasta alguses;
- rühma lastevanemate koosolek õppeaasta alguses (hiljemalt 2 kuu jooksul peale liitumist);
- arenguveestlus õppeaasta lõpus;
- lastevanemate projektidesse, rühma ja lasteaia ühisüritustesse kaasamine;

Lisaks on lapsevanematel võimalik kasutada aktiivselt Väikese Päikese lapse arengut toetavaid teenuseid ja tööriistu (Kindiedays, DigiLa, Lapsevanema kool, blogi, podcastid jne).

Igapäevategemistega saab lapsevanem kursis olla Kindiedaysi vahendusel-õpetajad/lapsehoidjad postitavad sinna õppetegevustest sissekandeid koos kirjelduse,

piltide ning õppekava eesmärkidega. Lisaks märgivad sündmused kalendrisse ning põhiline infovahetus käib Kindiedaysi vahendusel. Ka DigiLa platvorm on lapsevanemale oluliseks kaaslaseks lapse lasteaiaaastal. DigiLa kaudu saab vanem olla kursis oma lapse arenguga ning saada personaalseid soovitusi, kuidas oma last õpetada ja tema arengut toetada. DigiLasse kogunevad kõik õpetaja/lapsehoidja poolt sisestatud lapse arengu hindamise tulemused. DigiLa koos Kindiedays keskkonnaga loovad vanemale vajaliku "komplekti", et toetada oma last parimal moel ning teha lapse arengu toetamiseks koostööd lasteasutusega.

Väike Päike Huvikool, Lapsevanema kool ja tugiteenused

Väike Päike Huvikool on osa kvaliteetsest alusharidusest ja toetab lasteasutuse õppetegevust. Koolieelsel huviharidusel on loomuliku ande leidmises oluline roll. Lisaks erioskuste kujundamisele aitab huviharidus arendada ka üldoskusi. Lasteaed on soodne ja turvaline koht, kus huviharidust omandada ning pakub lisavõimalust puhkeaja sisustamiseks.

Väike Päike Huvikool on loonud ka koolitussarja Lapsevanema kool, mis pakub erinevaid podcaste ja vebinare: räägime lapse ja lapsevanema füüsilisest ja vaimsest tervisest, õppimisest ja õpetamisest, lapsevanemaks olemise rõõmudest ja muredest. Selle eesmärk on toetada vanemat ja last ühisel kooskasvamisel. Programm valmib koostöiselt Viimsi vallaga ning suunatud lapsevanematele, sõltumata nende lapse vanusest, lastega töötavatele spetsialistidele ja ka tulevastele lapsevanematele.

Igal lapsel on unikaalsed vajadused, võimed ja isiksus, seetõttu on oluline toetada tema arengut varajases eas ja teha seda mõtestatult. Väike Päike Huvikool pakub järgmisi tugiteenuseid: logopeed, eripedagoog, psühholoog, tegevusterapeut, mänguterapeut, füsioterapeut, beebide massaaž ja ujutamine, lasteaiateemadel nõustamine ja haridustehnoloogi nõustamine. Tugiteenuste eesmärk on luua lapsele soodne keskkond, kus ta saab avastada maailma, õppida iseennast tundma ning arendada vajalikke oskusi, mis aitavad tal edukalt elus hakkama saada. Varajane sekkumine võib aidata ennetada või leevendada võimalikke raskusi, tagades lapsele tugeva aluse õppimiseks ja suhtlemiseks. Koostöös õpetaja/lapsehoidja, lapsevanema ja tugispetsialistidega saavutab iga laps oma parima potentsiaali ning loob tulevikule tugeva vundamendi.

Õppekava struktuur ja valdkondade kirjeldused

Väike Päike õppekava sisaldab endas üld- ja tulevikuoskusi ning valdkondlike oskusi. Üld- ja tulevikuoskuste valdkond jaguneb mänguoskusteks, sotsiaalseteks oskusteks, enesejuhtimise oskusteks ja tulevikuoskusteks.

Valdkondlike oskuste alla kuuluvad: mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, kunst, muusika, liikumine, digi ja STEAM.

Üld- ja tulevikuoskused on aluseks, et lapsest kujuneks ennast juhtiv, kohanemisvõimeline ja vastutustundlik inimene. Üld- ja tulevikuoskuste kujunemist toetatakse läbi sobiva keskkonna kujundamise, vabamängu võimaldamise ja laste kaasamise kaudu igapäevategevustes.

Üld- ja tulevikuoskuste valdkond jaguneb neljaks alavaldkonnaks: mänguoskused, sotsiaalsed oskused, enesejuhtimine ja tulevikuoskused.

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus ja loomulik õppimisviis. Mänguoskused on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, harjutab uusi oskusi, õpib suhtlema ja koostööd tegema ning sobival viisil enda tundeid ja soove väljendama. Lisaks areneb lapse loovus, keskendumisvõime ja mõtestamisoskus.

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka kaaslast, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest. Olulisemateks sotsiaalseteks oskusteks on koostööoskus, suhtlemisoskus, empaatia, sallivus.

Enesejuhtimise all mõistetakse oskusi, mis on seotud töömälu, tähelepanu ning pidurdusprotsesside suunamise ja oma käitumise kavandamisega. Enesejuhtimine on oskus tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse - taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni ning neid õppimise eesmärgil kasutada. Lisaks sellele aitab enesejuhtimise oskus olukordadele paindlikult reageerida, erinevaid seoseid märgata ja lahendusi leida.

Tulevikuoskused on teadmised ja oskused, mis aitavad toime tulla kiirelt muutuvast maailmast. Lasteaias on oluline toetada järgmiste tulevikuoskuste kujunemist:

analüüsi oskus, kohanemisvõime, probleemilahendusoskus, julgus katsetada ja eksida, loovus, iseseisvus ja kriitiline mõtlemine.

Mina ja keskkond valdkond toetab last iseenda ja ümbritseva maailma mõistmisel. Läbi igapäevategevuste ja mängu märkab, uurib ja kogeb laps sotsiaalset, loodus- ja tehiskeskkonda. Valdkonna teemad suunavad last küsimusi küsima, probleeme püstitama, erinevatel teemadel arutlema, vastuseid leidma ja järeldusi tegema. Valdkond käsitleb ka keskkonnahoiu ja säästva tarbimise, rahatarkuse, tervislike eluviiside ning kultuuri väärtustamise teemasid.

Valdkond keel ja kõne keskendub lapse kõne arengu toetamisele ning suhtlemisoskuse kujunemisele. Valdkonna alavaldkondadeks on suhtlemine, grammatika, sõnavara, hääldamine, ettevalmistus lugemiseks ja kirjutamiseks ning eesti keel kui teine keel. Laps õpib väljendama enda tundeid, mõtteid ja ideid ning informatsiooni vahetama. Lõimitud õppetegevuste, mängu ja igapäevategevuste käigus areneb lapse sõnavara ning pannakse alus lugemis- ja kirjutamisoskuse kujunemisele. Valdkonna eesmärk on ka tekitada lapses huvi lastekirjanduse vastu. Alavaldkond eesti keel kui teine keel toetab eesti keelest erineva koduse keelega lapse eesti keele oskuse kujunemist.

Matemaatika valdkonna eesmärk on lapse matemaatiliste teadmiste ja oskuste kujunemise toetamine ning nende rakendamine igapäevaelus. Valdkonna tegevused aitavad lapsel mõista matemaatilisi konstruktsioone, lahendada probleeme ja kujundada loogilise mõtlemise oskust. Nii kujuneb lapsel arusaam numbritest, arvudest ja arvuridadest ning loendamisest ja hulkade moodustamisest. Erinevate tegevuste käigus tutvub laps suuruste, mõõtmise ning erinevate mõõtühikutega ja geomeetriliste kujunditega. Lisaks kujuneb lapsel arusaam orienteerumisest ajas ja ruumis.

Valdkond kunst keskendub lapse loovuse, eneseväljendusoskuse ja kunstimeele kujunemise toetamisele. Eesmärgiks on suunata lapsi avastama ja katsetama erinevaid kunstivorme ning väljendusviise. Laps õpib kasutama erinevaid kunstivahendeid, nende abil enda tundeid ja loovust väljendama ning ideid teostama. Lisaks toetavad

kunstitegevused lapse käe- ja silmakoostöö ning peenmootorika arengut. Värviopetuse tulemusel kujuneb lapsel arusaam põhivärvidest ning nendest erinevate toonide segamisest. Kunstiteostega tutvumine toetab lapse esteetilise tunnetuse ning kunstimeele kujunemist.

Valdkond muusika eesmärk on pakkuda lapsele võimalusi kogeda, avastada ja osaleda erinevates muusikalistes tegevustes. Valdkond toetab lapse muusikalist kuulmist, loovust ning eneseväljendusoskust. Tegevused hõlmavad endas laulmist, muusika kuulamist, erinevate pillidega tutvumist ning nende mängimist ja muusikalis-rütmilist liikumist. Lapsed õpivad tundma erinevate žanrite muusikat, tunnetama rütmi ja meloodiat. Pillimängu käigus areneb lapse mootorika ning laps saab kogemuse muusika loomise protsessist. Rütmi- ja laulumängud ning muusikaline liikumine toetab lapse muusikalist eneseväljendusoskuse, esinemisjulguse ning kehatunnetuse kujunemist.

Valdkond liikumine toetab lapse füüsilist arengut, motoorseid oskusi ja tervislike liikumisharjumuste kujunemist. Valdkonna eesmärk on innustada last aktiivselt liikuma ning avastama erinevaid liikumisvõimalusi. Lisaks toetab valdkond kehatunnetuse ja koordinatsiooni kujunemist. Lapsele tutvustatakse põhiliikumisoskusi, liikumismänge, erinevaid spordialasid ning liikumist looduses. Tants ja rütmika toetavad lapse loovust ning eneseväljendusoskust.

Digi valdkond hõlmab nii tehnoloogia integreerimist õppeprotsessi kui ka üldisema digi- ja meediapädevuse toetamist. Hariduslikud robotid täiendavad traditsioonilisemaid õppevahendeid, et toetada laste arengut ja mängu mitmekülgsete ja interaktiivsete kogemuste kaudu. Valdkonna eesmärgiks on tutvustada digitehnoloogia eesmärgipärast ning ohutut kasutamist, julgustada loovuse kasutamist tehnoloogia kaudu ning valmistada neid ette digitaalse maailma mõistmiseks ja jätkusuutlikuks kasutamiseks tulevikus. Digi alamvaldkonnad on info- ja andmekirjaoskus, suhtlus ja koostöö digikeskkonnas, digisisu loomine ja programmeerimine, digiturvalisus ja probleemilahendus.

STEAM valdkond keskendub teaduse, tehnoloogia, inseneeria, loovuse ja matemaatika integreerimisele õppetöösse ja igapäevategevustesse, et toetada laste loovust, probleemilahendusoskust ning matemaatilist ja loogilist mõtlemist. Selline lähenemine julgustab last uurima, avastama ja pakub talle "käed küljes" kogemust. Lisaks toetavad valdkonna tegevused lapse katsetamise ja eksimise julgust. STEAMi alamvaldkonnad on ennustamine, vaatlemine, analüüs, sensoorne tajumine, vahendite käsitlemine, inseneeria ja tööjuhise mõistmine.

Õppekava uuendamine

Väike Päike õppekava muudetakse seoses haridusala seadusandluse ja riikliku õppekava muudatustega ning vaadatakse õppekava töögrupi poolt üle iga õppeaasta alguses, vajadusel viiakse sisse muudatused. Õppekava kinnitamine toimub seaduses ettenähtud korras. Õppekava tutvustatakse lasteaedade vanematekogule. Lapsevanematel on võimalik õppekavaga tutvuda meie kodulehel ja paberkandjal meie üksustes.

Lisad

Lisa 1. Lapse arengu kirjeldus

LAPSE ARENGU KIRJELDUS ARENGUVESTLUSEKS

Lapse nimi:

Lapse vanus:

Rühm:

Täitmise kuupäev:

Kodune keel:

1. LAPSE ISELOOMUSTUS (üld- ja tulevikuoskused), lapse tugevad küljed

- Mänguoskused
- Sotsiaalsed oskused
- Enesejuhtimine
- Tulevikuoskused

2. ARENGU KIRJELDUS VALDKONNITI

Mina ja keskkond

Keel ja kõne

Matemaatika

Kunst

Muusika

Liikumine

Digi

STEAM

Kokkulepped ja ettepanekud edasiseks:

Arenguvestluse toimumise kuupäev:

Õpetaja:

Lapsevanem:

Lisa 2. Viie minuti vaatlus

Rühma nimi:

Lapse nimi:

Lapse vanus:

Kuupäev:

Lapse vaba mängu vaatluse kirjeldus:

Vaatluse viis läbi:

Lisa 3. Perevestlust ettevalmistava küsimustiku näidis

Perevestlust ettevalmistav küsimustik lapsevanemale

Palume Teil täita allolev küsimustik enne perevestlusele tulemist. Perevestluse toimumise aja lepitakse Teiega kokku rühma õpetaja.

1. Lapse nimi
2. Lapse sünniaeg
3. Rühma nimi
4. Lapse kodune keel
5. Lapse terviseinfo, millega peab arvestama
6. Millised on Teie ootused lasteaiale ja oma lapse rühmale?
7. Millised on Teie lapse muljed lasteaiast?
8. Millised on Teie lapse tugevad küljed ja huvid?
9. Kuidas käitub Teie laps konfliktisituatsioonis? Kuidas oleks last kõige parem rahustada?
10. Milline on Teie lapse unevajadus? Kas laps magab nädalavahetusel lõunaund?
Kuidas peaksime lasteaias lapse lõunast puhkeaega korraldama?
11. Millised on Teie lapse söömisharjumused?
12. Millised on Teie pere põhimõtted lapse kasvatamisel?
13. Millised on Teie pere traditsioonid?
14. Millised mängu lapse kodu põhiliselt mängib?
15. Millised tegevusi teete koos perega?
16. Kas ja kuidas sooviksite olla kaasatud lasteaia ellu?
17. Soovin veel lisada

Lisa 4. HEV lapse toetamine

HEV LAPSE TOETAMISE SÜSTEEM

Kui laps ei mahu “kasti” Tegevusplaan VP lasteaedades

AJAJOON: MIDA TEHA, KUI NÄED, ET LASTEAIAS KÄIB “ERILINE” LAPS	
ANNA KOHE TEADA HEV KOORDINAATORILE (E ÕPPEJUHILE) JUHUL KUI ...	... LAPS ON ENDALE VÕI TEISTELE OHTLIK: - Laps on agressiivne, teeb kaaslasele haiget viisil, mis tundub meelega. - Laps teeb endale kahju või haiget (lööb ennast, hoiab hinge kinni, kukutab jms). - Laps reageerib ümbruse/keskkonna/inimeste muutustele VÄGA jõuliselt (nuttes, lüües, visates, kisades jms). - Laps sööb söödamatut (guaššvärve, pliatsisüsisid, kriiti, pori), paneb ja hoiab asju suus. - Laps reageerib ümbruse tajumisel liiga jõuliselt (müra korral katab kõrvad, silmad, kiigutab, häälitseb jms) või ka vastupidi – ei reageeri – ei tunne valu, ohtu, ei kuule helisid jms. - Laps reageerib selgelt mitte eakohaselt seksuaalselt. - Laps võitleb selgelt piiride ja kokkulepete vastu (nt laps jookseb tänaval autoteele ja otsib tähelepanu, kuigi tänaval käimise kokkulepped on lapsel selged).
ESIMESE KUU JOOKSUL	KUI NÄED, ET LAPS ERINEB TEISTEST (VT LISA 1 ERILISED LAPSED - TÄHELEPANEKUD, MIDA LAPSE JUURES JÄLGIDA) SIIS: 1. Kui Sinu rühmas on laps, kelle areng erineb teiste laste omadest, siis konsulteeri HEV koordinaatoriga (õppejuhiga) sel teemal. Jälgi last, märka ja pane kirja konkreetset olukorrad ja käitumised, mis erinevad tavapärasest. 2. Täida Lapse käitumise jälgimise vihikut (vt Lisa 2 Lapse jälgimise vihiku täitmise juhend). Kirjuta vihikusse lapse nimi, vanus, rühm, juhtumi kuupäev, kirjelda. Märki sinna ka enda tegevused (tagasiside juhile, tagasiside vanematele). 3. Anna HEV koordinaatorile (õppejuhile) informatsioon edasi. 4. Anna vanematele tagasisidet jooksvalt – leppige meeskonnas omavahel kokku, mida vanemale öelda ja kuidas. 5. Arutlege meeskonnaga läbi (rühma õpetaja juhiv protsessi): • Mis olukorras olete? • Kuidas käitute? • Kas lähenete meeskonnas ühtemoodi? • Kas olete järjepidevad? • Mis edasi? Kas on vaja kohtuda vanematega? • Mida vanematele öelda? • Kas tuleb kutsuda tugispetsialist? 6. Vajaduse korral kontakteerub HEV koordinaator/õppejuht/õpetaja vanemaga, analüüsib situatsioone ja lepib vanemaga kokku edasised tegevused. 7. Juhul, kui lepitakse kokku, et tuleb kaasata tugispetsialist, annab HEV koordinaator (õppejuht) sellest vanemale teada (et vajame abi lapse toetamisel ja rühma toimimisel. Me ei küsi tugispetsialist kaasamiseks vanemalt nõusolekut, vaid konstateerime fakti, et kaasame).

AJAJOON: MIDA TEHA, KUI NÄED, ET LASTEAIAS KÄIB "ERILINE" LAPS

TEISE KUU JOOKSUL	KUI PROBLEEM PÜSIB, SIIS: - HEV koordinaator võtab ühendust Väike Päike tugispetsialistidega ja kutsub nad vaatlust tegema. Enne vaatlust vajab tugispetsialist informatsiooni: lapse andmeid (nimi; sugu, kui nimest ei ole aru saada; vanus; emakeel; millal tuli lasteaeda) ning situatsiooni kirjeldust. Näita spetsialistile Lapse käitumise jälgimise vihikut. Tugispetsialist tuleb kohale, vaatlleb lapse ja õpetaja tegevusi, analüüsib <i>Lapse käitumise jälgimise vihikut</i> ning koostab kokkuvõtte koos soovitud rühmale. Tugispetsialist otsustab, kas on vaja kaasata lapsevanemaid edasisse protsessi: ➔ Kui on "raskem" juhtum, siis tasub lapsevanemaga kohe kohtuda. ➔ Kui on "lihtsam" mure, siis tugispetsialist saab kokku ainult hoiu töötajatega ning võib anda soovitusi/ülesandeid lapsevanematele. - Toimub kohtumine tugispetsialistiga. Tugispetsialist koostab koostöös rühmatiimiga tegevuskava ja ajalise plaani. <i>Tugispetsialist paneb kirja oma käigu või vaatluse või vestluse perega vihikusse, sinna läheb vaid kuupäev ja mis toimus. Lisaks luuakse interaktiivne dokument, kus saavad ligipääsu vaid rühmaõpetaja ja lapsega kokku puutuvad tugispetsialistid.</i> - Kui tugispetsialist arvab, et on vaja lapsevanemaid kaasata, siis toimub perevestlus, kus osalevad: rühmaõpetaja, (vajadusel) õppejuht, lapsevanemad ja tugispetsialist. Kohtumisel räägitakse situatsioonist, pannakse kirja järgmise perioodi eesmärgid ja tegevusplaan (ka lapsevanematele/koju), lepitakse kokku tegevusplaani elluviimise ajalised piirid ja järgmise kohtumise aeg. Vajadusel soovitab tugispetsialist vanematele pöörduda abi saamiseks teiste spetsialistide poole (perearst, Rajaleidja, logopeed jms). Lapsele avatakse Individuaalse arengu jälgimise kaart, mida täidetakse lapse kohta 2 korda aastas. - Kui tugispetsialist ei näe vajadust vanematega suhtlemiseks, siis toimub rühma töötajatega vestlus, kus osalevad: rühmaõpetaja(d) ja abid, (vajadusel) õppejuht ja tugispetsialist. Kohtumisel räägitakse situatsioonist, pannakse kirja järgmise perioodi eesmärgid ja tegevusplaan. Lepitakse kokku tegevusplaani elluviimise ajalised piirid ja järgmise kohtumise aeg. - Tugispetsialistid jagavad vajadusel infot omavahel. - Järgi tegevusplaani ja tee märkmeid.
JÄRGMISED KUUD	KUI PROBLEEM ENDEISELT PÜSIB, SIIS... - Lepi uus kohtumine tugispetsialistidega: võibolla on vaja tegevusplaani muuta. - Kui on näha edusamme -> jätka tegevuskavaga.

LISA 1

Erilised lapsed - tähelepanekud, mida lapse juures jälgida

REAGEERI KOHE*, KUI LAPS ON ENDALE VÕI TEISTELE OHTLIK:

* "kohe" tähendab seda, et kui laps on otseses ohus, siis taga lapsele/lastele/ümbritsevatele isikutele kohene ohutus, kuid kui otsest ohtu ei ole, siis tähendab "kohe", et juhtumiga peab tõenäoliselt kiiremini, kui allnimetatud ajavahemikulised soovitusel.

- ☐ Laps on agressiivne, teeb kaaslasele haiget viisil, mis tundub meelega.
- ☐ Laps teeb endale kahju või haiget (lööb ennast, hoiab hinge kinni, kukutab jms).
- ☐ Laps reageerib ümbruse/keskkonna/inimeste muutustele VÄGA jõuliselt (nuttes, lüües, visates, kisades jms).
- ☐ Laps sööb söödamatut (guaššvärve, pliatsisüsisid, kriiti, pori).
- ☐ Laps reageerib ümbruse tajumisel liiga jõuliselt (müra korral katab kõrvad, silmad, kiigutab, häälitseb jms) või ka vastupidi – ei reageeri – ei tunne valu, ohtu, ei kuule helisid jms.
- ☐ Laps reageerib selgelt mitteakohaselt seksuaalselt.
- ☐ Laps võitleb selgelt piiride ja kokkulepete vastu.

TÄHELEPANEKUD ERINEVATES ARENGUVALDKONDADES (TINGLIKUD, SAGELI KATTUVAD):

TUNNETUSEGA SEOTUD TÄHELEPANEKUD:

- ☐ Laps tegutseb oma vanuse kohta liiga noorelt (nt 3a - ei kasuta wc või kasutab luttu või sööb püreeritud toitu või imeb sõrme või närib asju, riideid jms).
- ☐ Laps tundub omaealistest mõnes valdkonnas vanem (nt 3a loeb, räägib inglise keeles, tunneb numbreid, räägib tuumafüüsikast, kosmosest jms).
- ☐ Laps reageerib ümbrusele liiga vähe – ei huvitu, ei uuri, ei mängi, tundub üleväsinud, enesest tõmbunud.
- ☐ Laps on "oma maailmas", ei uuri enda ümbrust ja/või tunne huvi.
- ☐ Laps tunneb huvi silmatorkavalt eriliste asjade vastu, nt eriline muusika, pinnad, teatud helid (veesolin).
- ☐ Laps märkab väga väikeseid detaile, kordab ühesuguseid tegevusi (nt veeretab silmatorkavalt korduvalt autot).
- ☐ Laps ei saa aru lihtsatest sümbolitest, sh lihtsad pildid.
- ☐ Laps ei suuda lühiajaliselt keskenduda ega tähelepanu hoida, jätab tegevused pooleli, ei lõpeta tegevusi, on rahutu, kehaliselt üllilikuv (niheleb, väänleb, ronib pidevalt kuhugi jms).
- ☐ Laps on liiga impulsiivne või liiga passiivne.
- ☐ Laps nõuab oma ümbruses rutiini (ühtemoodi), korda (pane asju ritta jms).
- ☐ Koolieelik ei suuda meelde jätta lihtsamaid korraldusi ja luuletusi.
- ☐ Koolieelikul on raske õpitavatest teemadest arusaamises.
- ☐ Koolieelik kirjutab peegelkirjas või ei oska õigesti pliatsit hoida.

SOTSIAALSUSEGA SEOTUD TÄHELEPANEKUD:

- ☐ Laps ei jäljenda ümbritsevaid inimesi, ka mitte lähikontaktis olles (nt lehvitamine).
- ☐ Laps on apaatne, ei reageeri lohutusele ega kehalisele kontaktile.
- ☐ Laps on impulsiivne, "enne teeb, siis mõtleb", vaatamata korduvatele märkustele olukord ei parane.
- ☐ Laps hoidub füüsilisest lähedusest (ei taha pai, ei taha lohutust), on tõrjuv.
- ☐ Laps ei võta kontakti, ei suhestu ümberkaudsete inimestega/eakaaslastega, pilkkontakt on mittesotsiaalne, vaatab "läbi", ei naerata vastu, ei osuta, tundub, et ei ole teadlik teisest inimesest enda lähedal.
- ☐ Laps ei tee koostööd, jätkab oma tegevust, ei salli, kui teda segatakse.
- ☐ Laps vastandub aktiivselt reeglitele, vaidleb palju, ei tunne enda vastutust.
- ☐ Laps ei mõista keelde, EI-d.
- ☐ Ta kohtleb inimesi kui tööriistu või lohutusallikat (ei vaata otsa, ei ole sotsiaalne).
- ☐ Laps on ebatavaliselt enesestõmbunud.
- ☐ Laps ei saa aru sotsiaalsetest reeglitest ja normidest.

FÜÜSILISE VALDKONNAGA SEOTUD TÄHELEPANEKUD:

- ☐ Laps on märgatavalt hüper- või hüpotooniline, tal on kanged liigutused.
- ☐ Laps on selgelt kohmakas, komistab asjadele/iseenda otsa, kehaliselt "laiali".
- ☐ Laps teeb erilisi, korduvaid liigutusi, mustreid, hääbitsusi jms (sh koputamine, asjade keerutamine, keha õõtsutamine, silmade pilgutamine jms), sunduslikud liigutused.
- ☐ Ümbritsevate inimeste kiirete liigutuste korral tõstab laps käed.

EMOTSIONAALSUSEGA SEOTUD TÄHELEPANEKUD:

- ☐ Lapse tunded muutuvad väga kiiresti ja ootamatult – nt on ootamatult vihane, agressiivne, läheb raevu, hakkab ootamatult nutma jms.
- ☐ Laps ei näi mõistvat teiste tundeid.
- ☐ Laps ei suuda rahuneda vanemast eraldumisel mõistliku aja jooksul, nutab liiga palju, või näib pelgavat ühte vanemat.
- ☐ Lapsel on liigsed hirmud, kiindumus, klammerdumine vs kartmatus, ohutunde puudulikkus (kukutab, vigastab end).
- ☐ Laps on õnnetu, kurb, loid, depressiivne, energiast tühi.
- ☐ Last ei huvita üldse, kas ema on või ei ole.
- ☐ Lapse näoilme ja naer on ühetaoline, mittesotsiaalne.
- ☐ Lapsel on liialdatud ehmatusreaktsioon, ülivalvsus, rahutu, ärevus, ülierutuvus.
- ☐ Laps ei otsi lohutust.
- ☐ Laps on provokatiivne, agressiivne (nii verbaalselt kui füüsiliselt).
- ☐ Laps on pinges, kontrolliv (nt jälgib pidevalt täiskasvanuid enda ümber).
- ☐ Laps teeb ennast maha, loobub korduvalt tegevusest (kui tundub raske), kahtleb pidevalt oma võimetes, teeb asju teiste järgi, tahab olla keegi teine.

KÕNE JA KEELEGA SEOTUD TÄHELEPANEKUD:

- ☐ Laps ei reageeri kõnele, kui teda kõnetada, või ümbritsevatele helidele.
- ☐ Laps ei räägi ega väljenda end kommunikatiivselt (sh ei kasuta žeste, kehakeelt).
- ☐ Laps räägib ainult kindlas situatsioonis.
- ☐ Laps räägib iseendaga, ka dialoogivormis.
- ☐ Laps kasutab sina- või tema-vormi (peale 3a) enese kohta.
- ☐ Laps oskab rääkida, kuid ei kasuta kõne.
- ☐ Lapse väljendab oma soove kisaga, röökides, lüües.
- ☐ Laps ei mõista lihtsamaid korraldusi.
- ☐ Laps räägib vahetpidamata, ei suuda pidada sõnajärge.
- ☐ Lapse kõnel on eriline intonatsioon, oma keel, kajakõne (vastab samaga või kasutab nt multikast mingit fraasi), sõnade, häälsüste kordamine.
- ☐ Lapsel on äärmiselt omapärane keelekasutus – nt vastab laps õhtul hommikul esitatud küsimusele, vastab küsimusele sama küsimusega jne.

ENESETEENINDUSOSKUSED – söömine, riietumine, wc, pesemine, magamine - märgatavalt mitteeakohased oskused.

NB! Kõik need punktid üksi ei anna mingit õigust panna diagnoosi või midagi välja lugeda, kuid kõikidesse nimetatud aspektidesse tuleb suhtuda äärmise tähelepanuga, kindlasti tuleb tegutseda – jälgida ja vaadelda; märkamise järel analüüsida ja otsustada, kas ja millisel määral sekkumine on vajalik.

Me peame lähtuma ennekõike lapsest ja tema vajadustest.

Hinda hinnanguvabalt!!!

LISA 2

Lapse käitumise jälgimise vihik lasteaias - täitmise juhend

MIS ON LAPSE KÄITUMISE JÄLGIMISE VIHIK JA KUIDAS SEDA AVADA?

- Lapse käitumise jälgimise vihik on mõeldud eriliste (tavapäraselt erinevate vajadustega) laste arengu jälgimiseks ja toetamiseks. Et mõista lapse käitumist, on vaja aru saada, miks ta nii käitub – selleks tuleb teda tähelepanelikult jälgida.
- Siis kui märkad, et laps erineb teistest, anna oma murest teada HEV koordinaatorile (õppejuhile).
- Alusta lapse käitumise jälgimist ja märkmete tegemist, kasuta selleks "Lapse käitumise jälgimise vihikut". Pane vihikusse kirja need käitumised ja situatsioonid, mis Sind lapse puhul murelikuks teevad. Oma tähelepanekuid lapse kohta lisavad kõik lapsega kokkupuutuvad töötajad (näiteks, kui esmaspäeval ja teisipäeval on rühmas erinevad õpetajad, siis mõlemad panevad vajadusel oma märkmed vihikusse kirja).
- Kui muret tekitava käitumisega lapsi on rohkem kui üks, ava igale lapsele tema oma käitumise jälgimise vihik (vihik on individuaalne). Kui probleem on lahenenud, siis lõpeta vihiku täitmine, pane jälgimise lõpetamise kuupäev ja anna vihik HEV koordinaatorile (õppejuhile).

MIDA MÄRKIDA KÄITUMISE JÄLGIMISE VIHIKUSSE?

- Märki lapse (eesnime tähed) ja enda andmed.
- Märki olukordi ja käitumisi, mis panevad Sind muretsema.
- Kirjuta oma tähelepanekud lühidalt ja konkreetset. Oluline on, et kirjutaksite üles olulised asjad. Vormistus, grammatika ja ilu ei ole olulised. Tähtis ei ole pikkus, vaid täpsus, detailide väljatoomine, kui neid märkad.
- Märki, mis tagasisidet Sa lapsevanemale ja juhile andsid. Leppige meeskonnas omavahel kokku, kui palju ja mida te lapsevanemale ütlete. Hoia HEV koordinaatorit informeerituna oma tegevustest. Kirjuta vihikusse lühidalt, millist infot on lapsevanemale edastatud (nt ütlesin emale, et Peeter oli täna kogu päeva omaette ega mänginud teiste lastega).
- Kirjeldage olukorda neutraalselt ja hinnanguvabalt 3-osalisena:

Kirjelda lühidalt aga täpselt, **MIS JUHTUS ENNE** probleemset käitumist:

- ✓ Milline oli üldine keskkond ja olukord (nt hommikune märguaeg, õueminek jms)?
- ✓ Kes viibisid juures (sh palju/vähe inimesi)?
- ✓ Võimalikud tegevused/muutused, kes mida ütles, tegi.
- ✓ Milline oli võimalik probleemset käitumist vallandav tegur?

Kirjuta siia probleemne käitumine - **KUIDAS LAPSE KÄITUS/MIDA TEGI?** Kuidas laps ennast väljendab, kuidas laps end tunneb?

Kirjelda lapse probleemset käitumist – neutraalselt nagu seda näed (nt laps viskab korralduse peale pikali ja hakkab häälitsema), mitte anda hinnanguid ega tõlgendusi.

Kirjelda osalejate käitumist situatsiooni ajal.

Märka, kui kaua probleemne olukord kestis.

Kirjuta siia, mis juhtus kohe **PÄRAST PROBLEEMSE KÄITUMISE LÕPPU**.

Kirjelda keskkonna reaktsiooni – kuidas reageerisid inimesed lapse ümber, millised sündmused, tegevused, tagajärjed järgnesid.

Kirjelda lapse edasist tegevust, muutused käitumises.

Kui rakendad tugispetsialistide poolt antud soovitusi, siis kirjuta omapoolsed tegevused ja seda, kuidas nad olukorras toimusid.

MIDA LAPSE KÄITUMISE JÄLGIMISE VIHIKU TÄITMISE PUHUL TÄHELE PANNA?

- Üleskirjutamisel on väga tähtis KIRJELDADA, mida näed ja kuuled, mitte anda nähtule oma hinnangut või tõlgendust.
- Kirjuta üles ka detailid, siis on lihtsam põhjusest aru saada, see, mis hetkel ei tundunud tähtis, võib hiljem analüüsides osutuda märkimisväärselt informatsiooniks.
- Jälgi käitumist erinevates situatsioonides – vabategevus, õppetöö, vähe lapsi, palju lapsi jms, kodus/lasteaias, uus töötaja rühmas, kuidas käitub laps, kui toimuvad muutused jms.
- Märka, kas lapse üldine olek vastab eale.
- Märka, kas tähelepanu äratanud lapse käitumine/tegevus/olek on ajutise või püsiva iseloomuga (millal on, millal ei ole).

MIS JUHUL PEAB KAASAMA ÕPPEJUHTI/HEV KOORDINAATORIT?

Anna HEV koordinaatorile koheselt info, kui:

- kui laps käitub endale ja teistele ohtlikult;
- alustad vihikut lapse jälgimiseks;
- kui saad olulist infot lapsevanematelt.

KUIDAS ANDA TAGASISIDET LAPSEVANEMALE?

- Igapäevane tagasiside peab olema hinnangutevaba, (negatiivse) emotsioonivaba, aruteluta. Kirjelda, mida kuuled ja näed, ära analüüsi.
- Lapsevanemale edastame kirjeldused, kuid kindlasti ei tähenda see seda, et anname lapsevanemale hinnanguid või diagnoose lapse kohta.
- Lapse käitumise jälgimise vihik on rühma siseseks kasutamiseks. Ära jaga seda lapsevanematega! Pea meeles, et tegemist on konfidentsiaalse infoga.
- Kui on alust arvata, et tegemist on keerulisema probleemiga (nt lapse agressiivsus), siis palun ära arutle vanemaga ega nõusta teda, vaid ütle, see pole Sinu pädevuses, vaid ütle talle, et seda peaks arutama nt õppejuhiga/tugispetsialistiga.
- Oluline on reageerida, sest kui kõik laabub, on väga tore, kuid kui olulise probleemiga õigel ajal ei tegele, siis on seda hiljem väga raske muuta.

LISA 4
Lapse käitumise jälgimise vihik lasteaias

LAPSE NIMI:

LAPSE SÜNNIPÄEV:

LASTEAED/RÜHM:

ÕPETAJAD/ABIÕPETAJA:

VIHIKU AVAMISE KUUPÄEV:

VIHIKU AVAMISE PÕHJUS(ED):

OLUKORD 1

Kuupäev:

Õpetaja/abiõpetaja:

Kirjeldus:

Tagasiside lapsevanemale (ei pea olema igakordne):

Tagasiside HEV koordinaatorile/õppejuhile (ei pea olema igakordne):

Kokkulepped ja soovitused edasiseks (ei pea olema igakordne):

OLUKORD 2
Kuupäev: Õpetaja/abiõpetaja: Kirjeldus:
Tagasiside lapsevanemale:
Tagasiside HEV koordinaatorile (õppejuhile):
OLUKORD 3
Kuupäev: Õpetaja/abiõpetaja: Kirjeldus:
Tagasiside lapsevanemale:
Tagasiside HEV koordinaatorile (õppejuhile):
OLUKORD 4
Kuupäev: Õpetaja/abiõpetaja: Kirjeldus:
Tagasiside lapsevanemale:
Tagasiside HEV koordinaatorile (õppejuhile):

Lisa 5. Lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti

Valdkond ÜLD- JA TULEVIKUOSKUSED

ÜLD- JA TULEVIKUOSKUSED					
Mänguoskused					
1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps kasutab mängimiseks erinevaid vahendeid	Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid	Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid	Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid	Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid	Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid
Laps jäljendab ettenäidatud mängu	Laps jäljendab ja kordab mängudes varasemalt kogetut	Laps jäljendab ja kordab mängudes varasemalt kogetut	Laps rakendab mängudes oma kogemusi, teadmisi ja oskusi	Laps rakendab mängudes oma kogemusi, teadmisi ja oskusi	Laps rakendab mängudes oma kogemusi, teadmisi ja oskusi
Laps leiab endale tegevuse	Laps kasutab mängudes fantaasiat	Laps kasutab mängudes fantaasiat	Laps kasutab mängudes fantaasiat	Laps kasutab mängudes fantaasiat	Laps kasutab mängudes fantaasiat
	Laps kutsub kaaslast oma mänguga liituma ja ühineb teiste algatatud mänguga	Laps kutsub kaaslast oma mänguga liituma ja ühineb teiste algatatud mänguga	Laps algatab mängu ja arendab nende sisu	Laps algatab mängu ja arendab nende sisu	Laps algatab mängu ja arendab nende sisu

	Laps suudab mängudes järgida lihtsamaid kokkuleppeid	Laps suudab mängudes järgida lihtsamaid kokkuleppeid	Laps järgib mängudes kokkuleppeid ja reegleid	Laps järgib kokkuleppeid ja reegleid mängudes	Laps järgib mängureegleid
	Laps suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu	Laps suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu	Laps suhtub kaaslaste mängu heatahtlikult	Laps suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu	Laps suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu
			Laps võtab mängudes erinevaid rolle	Laps võtab mängudes erinevaid rolle	Laps võtab mängudes erinevaid rolle
			Laps suudab mängu käigus lahendada lihtsamaid probleeme	Laps suudab mängu käigus lahendada lihtsamaid probleeme	Laps suudab mängu käigus probleeme lahendada ning jõuda kaaslastega kokkuleppele
				Laps oskab talle tuttavate mängude reegleid kaaslastele selgitada	Laps oskab talle tuttavate mängude reegleid kaaslastele selgitada

Sotsiaalsed oskused

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
		Laps teeb täiskasvanu juhendamisel kaaslastega koostööd	Laps teeb täiskasvanu juhendamisel kaaslastega koostööd	Laps teeb kaaslastega koostööd	Laps teeb kaaslastega eesmärgipärast koostööd

Laps osaleb täiskasvanuga ühistegevustes	Laps osaleb täiskasvanuga ühistegevustes	Laps osaleb grupitöös ja täidab talle antud ülesandeid	Laps osaleb grupitöös ja täidab talle antud ülesandeid	Laps osaleb grupitöös ja panustab vastavalt enda võimetele	Laps osaleb grupitöös ja panustab vastavalt enda võimetele
Laps saab aru lihtsamatest kokkulepetest	Laps saab aru lihtsamatest kokkulepetest	Laps mõistab ja järgib lihtsamaid kokkuleppeid	Laps mõistab ja järgib kokkuleppeid	Laps sõlmib kaaslastega kokkuleppeid, mõistab ja järgib neid	Laps sõlmib kaaslastega kokkuleppeid, mõistab ja järgib neid ning jälgib, et ka teised järgiksid reegleid
Laps loob täiskasvanuga kontakti	Laps algatab teiste laste ja täiskasvanutega suhtlust	Laps algatab teiste laste ja täiskasvanutega suhtlust	Laps oskab ja tahab algatada vestlust	Laps oskab ja tahab algatada vestlust	Laps tahab ja julgeb teistega suhelda
Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove	Laps on huvitatud mängukaaslastest ja püüab nendega arvestada	Laps on huvitatud mängukaaslastest ja püüab nendega arvestada	Laps hoolib teistest inimestest	Laps osutab kaaslastele abi ja küsib seda ka ise	Laps osutab kaaslastele abi ja küsib seda ka ise
	Laps loob sõprussuhteid lastega, kellega on tihti koos	Laps loob sõprussuhteid lastega, kellega on tihti koos	Laps loob sõprussuhteid	Laps loob sõprussuhteid	Laps loob sõprussuhteid
	Laps jagab mõnikord asju ka teistega	Laps jagab enda asju teistega	Laps jagab enda asju teistega	Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove	Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove
	Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove	Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove	Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove	Laps mõistab, et inimesed võivad olla erinevad	Laps mõistab, et inimesed võivad olla erinevad ja püüab arvestada nende iseärasustega

	Laps oskab ennast ja teisi väliste tunnuste kaudu kirjeldada	Laps märkab, et inimesed on erinevad	Laps märkab, et inimesed on erinevad	Laps suhtub kaaslastesse võrdselt olenemata nende iseärasustest	Laps suhtub kaaslastesse võrdselt olenemata nende iseärasustest
		Laps märkab, et inimestel on erinevad arvamused	Laps püüab arvestada kaaslaste arvamusega	Laps arvestab kaaslaste arvamusega, säilitades enda kriitilise mõtlemise	Laps arvestab kaaslaste arvamusega, säilitades enda kriitilise mõtlemise
		Laps järgib üldtunnustatud käitumisnorme	Laps järgib üldtunnustatud käitumisnorme	Laps järgib üldtunnustatud käitumisnorme	Laps järgib üldtunnustatud käitumisnorme
		Laps teeb täiskasvanu abiga vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel	Laps teeb täiskasvanu abiga vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel	Laps teeb vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel	Laps valib sobiva käitumisviisi vastavalt olukorrale ja mõistab enda käitumise tagajärgi
			Laps suudab uudsetes olukordades täiskasvanu abil toime tulla	Laps suudab uudsetes olukordades täiskasvanu abil toime tulla	Laps suudab uudsetes olukordades toime tulla järgides vajadusel täiskasvanu juhendamist
				Laps usaldab oma sõpru ja teda ümbritsevaid tuttavaid inimesi	Laps usaldab oma sõpru ja teda ümbritsevaid tuttavaid inimesi

					Laps osaleb otsustusprotsessides

Enesejuhtimine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps oskab imiteerida lihtsamalt mõistetavaid emotsioone, kui talle neid ette näidatakse (rõõm, kurbus, viha)	Laps tunneb pildilt lihtsamaid emotsioone (rõõm, kurbus, viha)	Laps tunneb pildilt ära põhiemotsioone (rõõm, kurbus, viha, vastikus, üllatus, hirm)	Laps väljendab enda emotsioone verbaalselt	Laps väljendab enda emotsioone verbaalselt	Laps suudab enda emotsioone kirjeldada
Laps reageerib palvele lõpetada mingi tegevus	Laps näitab pildilt enda emotsiooni	Laps oskab nimetada enda emotsioone (põhiemotsioonid)	Laps kasutab suhtlemisel põhiemotsioonidega seotud sõnu	Laps teab emotsioonidega seotud sõnu (põhiemotsioonid + kadedus, häbi, uhkus, ärritus jne)	Laps kasutab suhtlemisel emotsioonidega seotud sõnu
Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda	Laps tunneb lihtsamaid emotsioonidega seotud sõnu (ma olen kurb, ma olen rõõmus, ma kardan)	Laps teab põhiemotsioonidega seotud sõnu (rõõm, kurbus, viha, vastikus, üllatus, hirm)	Laps saab aru teiste inimeste emotsioonidest	Laps mõistab teiste inimeste emotsioone ja näitab üles empaatiat	Laps mõistab teiste inimeste tundeid ja arvestab nendega oma käitumises ja vestlustes

Laps suudab järgida lihtsat juhust	Laps suudab rahuneda täiskasvanu abiga negatiivse emotsiooni tekkides (ta on vihane, tal on hirm, on pettunud)	Laps märkab teiste inimeste emotsioone	Laps oskab imiteerida emotsioonide miimikat	Laps loob seoseid emotsioonide ja situatsioonide vahel (millises olukorras missugune tunne tekib)	Laps toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele ja eakaaslaste hinnangutele
Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab soki jalga panemise proovimist ka peale ebaõnnestunud katset)	Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi	Laps oskab imiteerida põhiemotsioonide miimikat	Laps lahendab täiskasvanu abiga konflikte ja arusaamatusi	Laps lahendab konflikte ja arusaamatusi kaasates vajadusel täiskasvanut	Laps oskab lahendada konflikte ja arusaamatusi suhtlemise abil
Laps tunneb ära tuttavaid objekte: riideesemed, mänguasjad, raamatud jms	Laps reageerib palvele lõpetada mingi tegevus	Laps suudab täiskasvanu abiga negatiivse emotsiooni tekkides rahuneda (ta on vihane, tal on hirm, ta on pettunud)	Laps sõlmib täiskasvanu abiga kaaslastega kokkuleppeid	Laps sõlmib kaaslastega kokkuleppeid kaasates vajadusel täiskasvanut	Laps sõlmib kaaslastega kokkuleppeid

Laps kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis (näiteks, oskab vastata küsimusele hommikuringis kuid samale küsimusele lihtsas vestluses veel mitte; või lasteaias peseb iga kord enne söömist käsi aga kodus ei pese)	Laps oskab oodata oma järjekorda	Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi	Laps kasutab täiskasvanu abiga mõnda strateegiat negatiivsete tunnetega toimetulekuks (tähelepanu mujale suunamine, joonistamine, hingamisharjutused jms)	Laps omab mõningaid tugevate emotsioonidega toimetuleku strateegiaid ja kasutab neid meeldetuletamisel	Laps omab mitut tugevate emotsioonide reguleerimise strateegiat ning kasutab neid iseseisvalt
Laps omandab uusi teadmisi aktiivse ning käelise tegevuse kaudu (näiteks, jätab laps paremini meelde luuletuse kui liigutused on juures)	Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda	Laps reageerib palvele lõpetada mingi tegevus	Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi	Laps usub endasse	Laps on enesekindel
Laps omandab uusi teadmisi korduva tegevuse kaudu (näiteks, jätab laps paremini meelde need tegevused,	Laps suudab järgida 1-2osalist juhust	Laps oskab oodata oma järjekorda	Laps ootab kuni õpetaja lubab tegevust alustada	Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi	Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi

mida tehakse korduvalt)					
Laps omandab uusi teadmisi eeskujude järgi (näiteks, kui õpetaja ütleb iga hommik "tere" hakkab laps ka "tere" ütlema)	Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab soki jalga panemise proovimist ka peale ebaõnnestunud katset)	Laps järgib kokkuleppeid	Laps oskab oodata oma järjekorda	Laps oskab täiskasvanu abiga seista vastu kiusatustele	Laps oskab vastu seista kiusatustele
Laps oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna	Laps suudab meelde jätta lihtsamaid laule ja luuletusi	Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda	Laps järgib kokkuleppeid	Laps oskab oodata oma järjekorda	Laps oskab oodata oma järjekorda
Laps reageerib enda käitumisele saadud tagasisidele	Laps kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades (nt mänguasjade koristamine: kui laps on harjunud rühmas koristama mänguasju enda	Laps suudab järgida 1-2osalist juhust	Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda	Laps järgib kokkuleppeid	Laps järgib kokkuleppeid

	järgi, siis teeb seda ka õues ja muusikasaalis)				
Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega	Laps omandab uusi teadmisi aktiivse ning käelise tegevuse kaudu (näiteks, jätab laps paremini meelde luuletuse kui liigutused on juures)	Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab tegevusega ka peale ebaõnnestunud katset)	Laps suudab tegutsedes keskenduda mitmele nähtavale ja eristuvale tunnusele (nt laps leiab punaseid kolmnurki – tunnused on värv ja kuju)	Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda	Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda
Laps harjutab lihtsate valikute tegemist turvalises keskkonnas	Laps omandab uusi teadmisi korduva tegevuse kaudu (näiteks, jätab laps paremini meelde need tegevused, mida tehakse korduvalt)	Laps räägib esemetest, mida ta ei näe ja sündmustest, mis on toimunud	Laps suudab järgida 1-2osalist juhust	Laps suudab tegutsedes keskenduda mitmele nähtavale ja eristuvale tunnusele (nt laps leiab punaseid kolmnurki – tunnused on värv ja kuju)	Laps suudab tegutsedes keskenduda mitmele nähtavale ja eristuvale tunnusele (nt laps leiab punaseid kolmnurki – tunnused on värv ja kuju)

Laps kasutab söömiseks lusikat ja kahvlit	Laps omandab uusi teadmisi eeskujude järgi (näiteks, kui õpetaja ütleb igal hommikul "tere" hakkab laps ka õpetajale "tere" ütlema)	Laps loeb peast 3-5realist liisusalmi või luuletust	Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab tegevusega ka peale ebaõnnestunud katset)	Laps suudab järgida 2-3osalist juhust	Laps suudab järgida 2-3osalist juhust
Laps joob iseseisvalt tassist	Laps reageerib vastavalt olukorrale (nt lohutab kurba või haiget saanud kaaslast, naerab ja rõõmustab koos heatujulise kaaslasega)	Laps jätab meelde 3-4 sõna, eset või pilti	Laps räägib esemetest, mida ta ei näe ja sündmustest, mis on toimunud	Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab tegevusega ka peale ebaõnnestunud katset)	Laps on suuteline kestvaks sihipäraseks tahtepingutuseks
Laps riietub lahti valdavalt iseseisvalt	Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda	Laps annab täiskasvanu suunavate küsimuste abil edasi kuulnud teksti sündmuste järgnevust, põhjusi ja tegelaste käitumist	Laps loeb peast 4-6realist liisusalmi või luuletust	Laps jutustab enda eelnevatest kogemustest ja muljetest	Laps reguleerib enda emotsioone ja käitumist kasutades selleks kõnet
Laps saab juhendamisel hakkama käte ja suu pesemisega	Laps oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna	Laps kasutab eelnevaid teadmisi ja oskusi igapäevastes situatsioonides	Laps jätab meelde 4-5 sõna, eset või pilti	Laps loeb peast 6-7realist luuletust	Laps jutustab enda eelnevatest kogemustest ja muljetest

Laps saab juhendamisel hakkama tualeti kasutamisega	Laps suudab täiskasvanu juhendamisel jääda rahulikuks tagasisidet vastuvõttes	Laps kasutab intuiitiivselt uute teadmiste omandamiseks mehaanilist kordamist	Laps annab täiskasvanu suunavate küsimuste abil edasi kuulnud teksti sündmuste järgnevust, põhjusi ja tegelaste käitumist	Laps jätab meelde 5-6 sõna, eset või pilti	Laps loeb peast 7-8realist luuletust
	Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega	Laps kasutab täiskasvanu suunamisel meeldejätmiseks pilte ja liigutusi	Laps kasutab eelnevaid teadmisi ja oskusi igapäevastes situatsioonides nii uudses kui ka varasemaga sarnases olukorras	Laps jutustab ümber talle ette loetud teksti	Laps jätab meelde 6-7 sõna, eset või pilti
	Laps oskab näha lihtsamaid põhjustagajärg seoseid (nt kui ma tõmban pliiatsiga joont, siis see ilmub paberile)	Laps kasutab kõnet info saamiseks ning uute teadmiste omandamiseks	Laps kasutab intuiitiivselt uute teadmiste omandamiseks mehaanilist kordamist	Laps kasutab eelnevaid teadmisi ja oskusi igapäevastes situatsioonides nii uudses kui ka varasemaga sarnases olukorras	Laps jutustab ümber talle ette loetud teksti
	Laps seab endale mõningaid lihtsamaid eesmärgid (nt kuskile ronida, kellegagi mängida jms) ja täidab neid	Laps reageerib vastavalt olukorrale (nt lohutab kurba või haiget saanud kaaslast, naerab ja rõõmustab koos heatujulise kaaslasega)	Laps kasutab täiskasvanu suunamisel meeldejätmiseks pilte ja liigutusi	Laps kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali	Laps kasutab eelnevaid teadmisi ja oskusi igapäevastes situatsioonides nii uudses kui ka varasemaga sarnases olukorras

	Laps plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel (lähen võtan rongi, lähen joon vett)	Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda	Laps kasutab kõnet info saamiseks ning uute teadmiste omandamiseks	Laps kasutab meeldejätmiseks pilte, liigutusi ja seoste loomist	Laps kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali
	Laps harjutab lihtsate valikute tegemist turvalises keskkonnas	Laps oskab leida toimuva sündmusele selgituse (nt miks keegi nutab)	Laps reageerib erinevates situatsioonides vastavalt olukorrale	Laps kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks	Laps kasutab meeldejätmiseks pilte, liigutusi ja seoste loomist
	Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel	Laps oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna	Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda ja tuleb toime muudatustega tegevuse ajal	Laps reageerib erinevates situatsioonides vastavalt olukorrale	Laps kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks
	Laps kasutab söömiseks lusikat, kahvli ja nuga	Laps katsetab ülesannete lahendamiseks erinevaid viise	Laps oskab leida toimuva sündmusele vähemalt 2 selgitust	Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda ja tuleb toime muudatustega tegevuse ajal	Laps teab, et mälu on seotud aju tööga ja mälu maht on piiratud

	Laps joob iseseisvalt tassist	Laps suudab jääda rahulikuks tagasisidet vastuvõttes	Laps oskab detailidest terviku kokku panna	Laps selgitab erinevaid sündmusi ja leiab neile põhjendusi	Laps teab, et tähelepanu ja mälu on seotud
	Laps suudab iseseisvalt kergemaid riideesemeid ja jalanõusi selga ja jalga panna ja ära võtta	Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega	Laps katsetab ülesannete lahendamiseks erinevaid viise	Laps tajub tervikut (esemed, sündmused, nähtused)	Laps saab aru, et meelde jääv info on muutuv
	Laps saab hakkama käte ja suu pesemisega	Laps märkab täiskasvanu suunamisel detaile ja seoseid	Laps suudab jääda rahulikuks tagasisidet vastuvõttes	Laps katsetab probleemi lahendamiseks erinevaid võimalusi ja vahendeid	Laps reageerib erinevates situatsioonides vastavalt olukorrale
	Laps saab juhendamisel hakkama tualeti kasutamisega	Laps seab endale lihtsamaid eesmärgesid	Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega	Laps kasutab õpitut erinevates olukordades ja probleemide lahendamiseks	Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda ja tuleb toime muudatustega tegevuse ajal
	Laps saab aru, kui tal on vaja tualetti kasutada	Laps planeerib osaliselt enda käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel (lähen võtan rongi, lähen joon vett)	Laps märkab täiskasvanu suunamisel detaile ja seoseid	Laps oskab analüüsida saadud tagasisidet	Laps selgitab erinevaid sündmusi ja leiab neile põhjendusi

	Laps saab juhendamisel hakkama nina nuuskamisega	Laps viib alustatud tegevused enamasti lõpuni	Laps seab endale lihtsamaid eesmärgesid	Laps orienteerub enda teadmistes, märkab detaile ja seoseid	Laps tajub tervikut (esemed, sündmused, nähtused)
		Laps oskab ülesande lahendamiseks välja tuua vajalikke samme (nt oskab vastata küsimusele: <i>mida on vaja teha selleks, et ... joonistada pilti; meisterdada midagi; valmistada suppi jms</i>)	Laps planeerib oma igapäevategevusi	Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega	Laps katsetab probleemi lahendamiseks erinevaid võimalusi ja vahendeid
		Laps teeb valikuid täiskasvanu abil	Laps viib alustatud tegevused enamasti lõpuni	Laps saab aru lihtsamatest seostest (kuulumine, põhjus, tagajärg)	Laps kasutab õpitut erinevates olukordades ja probleemide lahendamiseks
		Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel	Laps oskab ülesande lahendamiseks välja tuua vajalikke samme (nt oskab vastata küsimusele: <i>mida on vaja teha selleks, et ... joonistada pilti, meisterdada midagi, valmistada suppi jms</i>)	Laps seab endale eesmärgesid ja tegutseb sihipäraselt	Laps muudab enda käitumist vastavalt saadud tagasisidele
		Laps kasutab söömiseks lusikat, kahvlit ja nuga	Laps teeb valikuid täiskasvanu abil	Laps planeerib oma igapäevategevusi	Laps orienteerub enda teadmistes, märkab detaile ja seoseid

		Laps joob iseseisvalt tassist	Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel	Laps viib alustatud tegevused lõpuni	Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meettega
		Laps riietub valdavalt iseseisvalt, vajadusel küsib abi	Laps kasutab söömiseks lusikat, kahvli ja nuga	Laps oskab sõnastada ülesande lahendamiseks vajalikke samme	Laps saab aru seostest (kuulumine, põhjus, tagajärg)
		Laps järgib täiskasvanu eeskuju vahendite heaperemehelikul kasutamisel	Laps järgib lihtsamaid lauakombeid	Laps suudab valida etteantud valikute hulgast	Laps seab endale eesmärgi ja tegutseb sihipäraselt
		Laps korrastab enda järelt meeldetuletamisel ja täiskasvanu abiga	Laps riietub valdavalt iseseisvalt, vajadusel küsib abi	Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel	Laps planeerib oma igapäevategevusi
		Laps hoiab enda mänguasju	Laps kasutab meeldetuletamisel erinevaid vahendeid heaperemehelikult	Laps valib vastavalt toidule söömiseks sobivad nõud ja söögiriistad	Laps viib alustatud tegevused lõpuni
		Laps teab, millal peab käsi pesema ja kuidas seda teha	Laps korrastab enda järelt meeldetuletamisel	Laps järgib lauakombeid	Laps oskab sõnastada ülesande lahendamiseks vajalikke samme
		Laps saab hakkama tualeti kasutamisega, vajadusel küsib abi	Laps hoiab enda mänguasju	Laps riietub iseseisvalt	Laps suudab teha iseseisvalt valikuid

		Laps saab aru, kui tal on vaja tualetti kasutada	Laps teab, millal peab käsi pesema ja kuidas seda teha	Laps kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult	Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel
		Laps saab juhendamisel hakkama nina nuuskamisega	Laps saab hakkama tualeti kasutamisega, vajadusel küsib abi	Laps korrastab enda järelt	Laps valib vastavalt toidule söömiseks sobivad nõud ja söögiriistad
			Laps saab hakkama nina nuuskamisega	Laps hoiab enda asju	Laps järgib lauakombeid
				Laps järgib isikliku hügieeni nõudeid	Laps riietub iseseisvalt
				Laps kasutab iseseisvalt tualetti	Laps kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult
				Laps saab hakkama nina nuuskamisega	Laps korrastab enda järelt
					Laps hoiab enda asju
					Laps järgib isikliku hügieeni nõudeid
					Laps kasutab iseseisvalt tualetti
					Laps saab hakkama nina nuuskamisega

Tulevikuoskused

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
	Laps analüüsib täiskasvanu abiga oma tegude tagajärgi	Laps analüüsib täiskasvanu abiga oma tegude tagajärgi	Laps mõistab, et tema sõnad ja teod mõjutavad teisi inimesi	Laps mõistab enda valikute tagajärgi	Laps julgeb võtta vastutust oma otsuste, tegude ja sõnade eest
		Laps väljendab enda arvamust	Laps väljendab enda arvamust ja jagab enda ideid	Laps mõistab, et olukorrad, info ja inimesed ei pruugi olla alati usaldusväärsed	Laps mõistab, et olukorrad, info ja inimesed ei pruugi olla alati usaldusväärsed
		Laps julgeb täiskasvanu julgustamisel katsetada	Laps julgeb täiskasvanu julgustamisel katsetada	Laps oskab argumenteerida ja põhjendada oma seisukohti.	Laps oskab argumenteerida ja põhjendada oma seisukohti.
				Laps väljendab enda arvamust ja jagab enda ideid	Laps väljendab enda arvamust ja jagab enda ideid
				Laps julgeb katsetada	Laps julgeb katsetada
				Laps analüüsib tehtud vigu ja teeb järeldusi täiskasvanu abiga	Laps analüüsib tehtud vigu ja teeb järeldusi täiskasvanu abiga

Valdkond MINA JA KESKKOND

MINA JA KESKKOND

Sotsiaalne keskkond

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps teab enda eesnime ja reageerib sellele.	Laps ütleb küsimise korral oma eesnime	Laps ütleb küsimise peale oma ees- ja perekonnanime	Laps oskab öelda oma eesnime ja perekonnanime, vanuse ja soo (tüdruk, poiss)	Laps oskab ennast tutvustada eesnime, perekonnanime, rahvuse, kodumaa ja kodulinna järgi	Laps oskab end tutvustada (nimi, vanus, sugu, rahvus)
Laps osutab pildil pereliikmetele (ema, isa, õde, vend)	Laps teab ja nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend	Laps vastab oma vanuse arvuna	Laps kirjeldab oma perekonda, teab pereliikmete nimesid	Laps koristab meeldetuletamisel oma mängu- ja töökoha ning põhjendab korrastamise vajadust	Laps kirjeldab enda huvisid
Laps osutab küsimise korral tuttavale inimesele (õpetaja, hoiжда, sõbrad)	Laps vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta	Laps vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk	Laps kirjeldab oma kodu: eramaja, kortermaja, talumaja	Laps paneb meeldetuletamisel märjad riided ise kuivama	Laps oskab nimetada oma pereliikmeid ja lähisugulasi

Laps leiab oma markeeritud kapi, voodi ja käterätiku rühmas	Laps teab, et on olemas poisid ja tüdrukud	Laps vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta	Laps nimetab kodu asukoha: linnas (tänav, linn), maal (talukoha nimi)	Laps korrastab oma isiklike esemete hoiukoha (kapp, riul)	Laps mõistab, et pered võivad olla erinevad
Laps matkib talle tuttavaid tegevusi	Laps teab õdede ja vendade nimesid	Laps nimetab küsimisel oma rühma nime	Laps nimetab pereliikmete üksikuid koduseid tegevusi ja oma kohustusi nende tegevustega seoses	Laps jutustab suunavate küsimuste abil oma vanavanematest	Laps jutustab oma vanavanematest
Laps täidab täiskasvanu eeskujul lihtsamaid kombeid (nt sünnipäevaks õnne soovimine, vastlaliu laskmine)	Laps leiab oma markeeritud kapi, voodi ja käterätiku rühmas	Laps leiab rühmas oma koha (tooli, kapi, voodi, käterätiku)	Laps nimetab oma lasteaia ja rühma nime	Laps kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja räägib oma kohustustest nende tegevustega seoses	Laps oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta (kodulinn, tänav, maja, maja/korteri number)
Laps osaleb täiskasvanu juhendamisel igapäevategevustes	Laps ütleb küsimise korral tuttava inimese nime	Laps nimetab küsimisel pereliikmete koduseid toimetusi	Laps teab <i>oma</i> , <i>võõra</i> ja <i>ühise</i> tähendust	Laps nimetab oma kodulinna, tänava ja maja numbri	Laps teab ema või isa telefoninumbrit
Laps teab mõne sõbra nime	Laps matkib ettenäidatud tegevusi	Laps matkib ettenäitamisel jõukohaseid töövõtteid	Laps kirjeldab üldtuntud elukutseid	Laps nimetab oma lasteaia ja rühma nime ning kirjeldab lasteaia ümbrust	Laps teab oma lasteaia ja rühma nime ning oskab nimetada ka teiste rühmade nimesid

Laps näitab välja/matkib empaatilist käitumist	Laps osaleb erinevate tähtpäevade tähistamisel	Laps nimetab riigi nime, kus ta elab	Laps nimetab mõne töövahendi, mida kasutatakse tuntumate ametikohtade juures	Laps teab rühma tavasid (igapäevaelu kokkulepped, sünnipäevade tähistamine, tervitamine jne)	Laps teab rühmareegleid ja traditsioone
	Laps teab Eesti lipu värve ja leiab neid ümbritsevast keskkonnast	Laps teab ja räägib äsja toimunud tähtpäevast oma lasteaia ja peres	Laps teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid	Laps nimetab Eesti lipu värvid, rahvuslinnu ja -lille	Laps oskab kirjeldada, mille poolest lasteaed koolist erineb
	Laps teab mõistete "õige" ja "vale" tähendust	Meeldetuletamisel laps tänab, palub, tervitab ja jätab hüvasti	Laps teab kalendri erinevaid tähtpäevi, nende tähistamise olulisust ja kombeid	Laps teab ja kirjeldab kalendri erinevaid tähtpäevi, nende tähistamise olulisust ja kombeid	Laps oskab nimetada pereliikmete elukutseid jätkohti
	Laps kasutab viisakusväljendeid	Laps nimetab sõprade nimed	Laps teab õige ja vale käitumise tähendust sotsiaalses grupis	Laps järgib iseseisvalt lauakombeid	Laps teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende vajalikkust
	Laps näitab välja empaatiat	Laps oskab andeks paluda ja mõistab selle olulisust	Laps käitub üldtuntud viisakusreeglite järgi	Laps kirjeldab kaaslaste positiivseid iseloomuomadusi	Laps mõistab töö käimise tähtsust ja selle seost rahaga

			Laps järgib lauakombeid	Laps oskab nimetada erinevaid abivahendeid erivajadustega inimeste jaoks	Laps nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi, loom ja liblikas)
			Laps nimetab küsimise korral rühmakaaslaste positiivseid iseloomuomadusi	Laps mõistab abivajava inimese märkamise ja aitamise olulisust	Laps oskab Eesti kaardil näidata oma kodulinna/-maakonda
			Laps oskab kirjeldada inimeste sarnasusi ja erinevusi		Laps teab Eesti Vabariigi presidendi nime
					Laps oskab nimetada teisi rahvuseid ja keeli
					Laps teab ja nimetab Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa)
					Laps teab Eesti rahva traditsioone ja kombeid
					Laps teab erinevaid tähtpäevi ja nende tähistamise olulisust ning oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist

					Laps oskab järgida käitumisreegleid avalikus kohas
					Laps mõistab vastutust oma tegude ja käitumise eest
					Laps oskab luua ja hoida sõprussuhet, mõistab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla

Tervis

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps teab, et hambaid pestakse hambaharjaga	Laps teab, et hammaste eest peab hoolitsema	Laps on teadlik õigetest kätepesu võtetest ja kasutab neid täiskasvanu juhendamisel	Laps on teadlik tervislikest eluviisidest ja oskab nende üle arutleda (nt tervislik toit, kehaline aktiivsus, uni, sõbralikud suhted)	Laps teab, et igal lapsel on oma hügieenitarbed (kamm, hambahari, käterätik)	Laps oskab nimetada erinevaid abivahendeid erivajadustega inimeste jaoks
Laps teab, et käsi on vajalik pesta	Laps teab, et käsi on vajalik pesta	Laps leiab enda isiklikud hügieenitarbed (käterätt, kamm)	Laps on omandanud õiged kätepesuvõtted	Laps oskab selgitada, miks peab ennast	Laps märkab abivajajat ja kirjeldab, kuidas teda aidata

				pesema ja kammima	
Laps eristab söödavat ja mitesöödavat	Laps nimetab toiduaineid	Laps teab hammaste hooldamise vahendeid ja vajalikkust, tutvub õigete hammaste harjamise võtetega suumulaažil	Laps teab ja nimetab isiklikke hügieenitarbeid (kamm, käterätik, hambahari jms)	Laps teab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud) ning mõistab, et see on nakkav, kui kellegagi jagatakse nt sama hambaharja, söögiriistu, pulgakommi vms.	Laps selgitab, miks peavad igal lapsel olema isiklikud hügieenitarbed (kamm, käterätik, hambahari, juuksehari, juuksekuum, peavõru jne)
Laps osutab kehaosadele	Laps teab, et toituma peab mitmekesiselt	Laps nimetab peamisi kehaosi	Laps teab hammaste hooldamise vahendeid ja kasutab õigeid hammaste harjamise võtteid suumulaažil	Laps nimetab ja kasutab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine, peale sööki veega suu loputamine)	Laps selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud)

Laps saab hakkama tahke toidu närimisega	Laps tunneb kehaosi	Laps nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud	Laps nimetab hammaste tervise jaoks olulisi tegevusi (peale söömist suu loputamine veega; tervislik toitumine; hambaarsti juures käimine; hammaste pesemine kaks korda päevas, mida tehakse kuni koolimine kuni koos vanema abiga, hiljem iseseisvalt)	Laps teab, et piimahambad asenduvad jäävhammastega	Laps teab hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus
	Laps eristab ohtlikke ja ohutuid esemeid (terav, kuum jne)	Laps teab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole	Laps teab ja nimetab tasakaalustatud toitumise põhimõtteid (toidupüramiid, taldriku reegel)	Laps teab taldrikureegli põhimõtet	Laps teab, kuidas toituda mitmekülgset ja tasakaalustatult (toidupüramiidi reegel)

			Laps oskab nimetada kehaosasid ja teab nende ülesandeid	Laps nimetab tervist hoidvaid ja tugevdavaid tegevusi (uni, sportimine, mitmekülgne toitumine, sõbralikud suhted, piiratud ekraaniaeg)	Laps selgitab peamiste siseorganite ülesannet (süda, kopsud, aju, magu)
			Laps nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (nt trepid; rõdu; aknad; kuum toit/vedelik; lahtine tuli; ravimid; terariistad; kemikaalid; elekter; veekogud; ehitised jms)	Laps selgitab küsimise korral, milleks on vajalikud silmad, kõrvad, nina, suu (meeleelundid: nägemine, kuulmine, haistmine, maitsemine)	Laps teab ja tunnetab ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest tingitud ohud)

			Laps nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääleminek; mängimine ohtlikes kohtades, nt tänaval, liivakarjääris, ehitisel; ujumine täiskasvanu järelvalveta; rattasõit kiivrita jms)	Laps oskab nimetada hädaabinumbrit 112, matkib sellele numbrile helistamist	Laps teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades ning käitub vastavate reeglite järgi
			Laps selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole	Laps mõistab hädaabi korral enda asukoha kirjeldamise olulisust	Laps nimetab hädaabinumbrit 112, oskab seda valida ning edastada vajalikku infot
			Laps selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna		Laps teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt vigastada saanud kaaslane)

					Laps kirjeldab, kuidas käituda eksinuna linnas, maal või metsas
					Laps kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist (köhimise/aevastamise ajal suu katmine käega, nina nuuskamine)
					Laps teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist

Tehiskeskkond

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps osutab küsimisel rühmas olevatele esemetele	Laps nimetab rühmas olevaid esemeid	Laps teab, et igasuguse rattaga sõitmisel tuleb kanda kiivrit	Laps kirjeldab kodumaja ja räägib oma kodust	Laps tunneb jalakäijale olulisemaid liiklusmärke ja käitub vastavalt märgile	Laps oskab kirjeldada esivanemate kodu ja selle sisustust, oskab nimetada kõrvalhooneid ning nende otstarvet (nt rehielamu)
Laps tunneb ära oma kodu ja lasteaia ning orienteerub lasteaia, lastehoiu ruumides	Laps tunneb ära oma kodu ja lasteaia ja orienteerub lasteaia või lastehoiu ruumides	Laps mõistab helkuri kandmise olulisust	Laps oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ning teab nende otstarvet	Laps teab ja põhjendab turvavarustuse olulisust sportimisel	Laps kirjeldab oma kodumaja tüüpi (eramaja, kortermaja, paarismaja, ridaelamu); maja osasid ja nende otstarvet; ruume ja nende sisustust

Laps oskab küsimise korral osutada kodus kasutatavatele kodumasinadele ja -elektroonikale (nt kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti)	Laps oskab küsimise korral nimetada (osutada) kodus kasutatavaid erinevaid kodumasinaid ja -elektroonikat (nt pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti)	Laps mõistab turvavöö ja turvatooli vajalikkust sõidukis	Laps oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendeid	Laps teab ohutu tänavaületuse reegleid (foori jälgimine, ülekäiguraja kasutamine, liikluse jälgimine)	Laps oskab nimetada teenindusasutusi ja nende vajalikkust (lasteaed, kool, kauplus, kohvik, juuksur, pank, apteek, haigla)
Laps oskab küsimise korral osutada erinevatele sõidukitele (nt auto, rong, buss, lennuk, laev, tramm, troll)	Laps oskab küsimise korral nimetada (osutada) erinevaid sõidukeid (nt auto, rong, buss, lennuk, laev, tramm, troll)	Laps teab mõisteid <i>sõidutee</i> ja <i>kõnnitee</i> ning mõistab nende erinevust	Laps kirjeldab mõningaid kodumasinaid ja -elektroonikat, teab nende otstarvet ning nendega seotud ohte	Laps kirjeldab oma kodumaja (materjal, värv, katus, välimus, asukoht jne)	Laps oskab nimetada kodukohale olulisi ehitisi (mõis, raekoda, kirik, veski jm)
Laps tutvub ohutu liiklemise põhimõtetega läbi mängu	Laps osutab küsimisel ülekäigurajale, sõiduteele ja kõnniteele	Laps nimetab erinevaid maja osasid	Laps kirjeldab erinevaid sõidukeid sh eriotstarbelisi ja teab nende otstarvet	Laps oskab nimetada mõningaid teenindusasutusi ja nende vajalikkust (kauplus, juuksur, polikliinik, pank, apteek, kingsepatöökoda, raamatukogu jm)	Laps kirjeldab kodumasinaid ja -elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte

	Laps teab valgusfoori ja tulede tähendust (punane, kollane, roheline)	Laps tunneb pildilt ära oma kodu	Laps järgib tänaval liigeldes turvalise liiklemise põhimõtteid (jälgib valgusfoori, tunneb tee ületamise asukohta (sebra juurest), tajub kõnnitee ja sõidutee erinevust)	Laps kirjeldab enda kodus olevaid kodumasinaid ja -elektroonikat, teab nende otstarvet ning nendega seotud ohte	Laps oskab nimetada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (politsei, kiirabi, tuletõrje, prügiauto, buss, takso, lennuk, laev, kraana, traktor jne).
	Laps teab, et on olemas liiklusmärgid	Laps eristab puidust ja plastmassist valmistatud esemeid	Laps eristab erinevaid materjale (kivi, klaas, plastmass, puit, tekstiil jne)	Laps oskab nimetada või kirjeldada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (kraanaauto, prügiauto, teerull jm)	Laps oskab leida võimalusi asjade korduvaks kasutamiseks (WC-paberi rull, piimapakk, kangas jne)
	Laps teab eriotstarbelisi sõidukeid (politseiauto, kiirabi, tuletõrjeauto)	Laps teab ja seletab valgusfoori, ülekäiguraja ning liiklusmärkide olulisust liiklejatele	Laps kasutab helkurit ja teab selle toimimise põhimõtet		Laps teab, kuidas ületada teed või ristmikku

	Laps teab, mis on rattakiiver ja milleks seda kasutatakse	Laps nimetab erinevaid sõidukeid, sealhulgas eriotstarbelisi sõidukeid			Laps teab valgusfoori värvide tähendust ja kasutab seda teadmist liikluses olles
	Laps teab, mis on helkur ja milleks see vajalik on				Laps tunneb erinevaid liiklusmärke ja teab nende tähendusi
					Laps teab, kuhu ja miks kinnitada helkur
					Laps teab, kuidas käituda liikluses peale ühistranspordist väljumist
					Laps teab jalgratta, rulluiskude, tõukeratta ja rulaga sõitmise ohutusnõudeid (kiiver, põlve- ja küünarnukikaitsmed)

Looduskeskkond

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps viskab täiskasvanu eeskujul prügi prügikasti	Laps viskab prügi prügikasti	Laps leiab endale õues olles tegevust	Laps oskab nimetada oma kodukoha olulisemaid veekogusid (meri, jõgi, järv)	Laps oskab nimetada tuntumaid paiga- ja rändlinde ning teab, miks mõned linnud lendavad soojale maale	Laps seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada - kevad, suvi, sügis, talv
Laps leiab endale õues olle tegevust	Laps leiab endale õues olle tegevust	Laps nimetab ja eristab metsa ja puud	Laps oskab nimetada tuntumaid seeni ja kirjeldada neid, mis kasvavad kodukoha metsas	Laps viib kokku ja loob seoseid erinevatele aastaegadele iseloomulike loodusnähtuste ja muutustega looduses	Laps oskab nimetada inimeste tegevusi erinevatel aastaegadel (seemnete külvamine, lehtede riisumine jne)
Laps osutab küsimisel tuttavale loomale, linnule	Laps osutab või nimetab küsimisel tuttavale loomale ja linnule	Laps nimetab ja eristab lille ja muru	Laps oskab nimetada koduloomi ja öelda, kus nad elavad	Laps nimetab tuntumaid kalu (angerjas, räim, lõhe, kilu, heeringas) ja nende kehaosasid (soomused, lõpused)	Laps kirjeldab loodust erinevates tsüklites: aastaring, kuu, nädal, ööpäev
Laps osutab küsimisel tuttava looma, linna kehaosadele	Laps osutab või nimetab küsimisel loomade ja lindude kehaosadele	Laps nimetab tuntumaid köögivilju (kurk, tomat, porgand,	Laps oskab nimetada metsloomi ja öelda, kus nad elavad	Laps nimetab 3-4 putukat ja nende ülesannet looduses	Laps suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt

		kartul, kapsas, sibul)			
Laps osutab küsimisel lillele, puule, murule	Laps osutab või nimetab küsimisel metsa, muru, lille, puud	Laps nimetab tuntumaid puuvilju (õun, pirn, ploom, banaan, apelsin)	Laps oskab nimetada lemmikloomi ja kirjeldada nende eluviisi	Laps eristab ja nimetab söögiseeni ning mürgiseeni	Laps selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele
Laps matkib mõne looma ja linna häälsust	Laps matkib mõne looma ja linna häälsust	Laps nimetab tuntumaid marju (maasikas, vaarikas, mustikas)	Laps nimetab ja kirjeldab erinevaid putukaid	Laps nimetab erinevaid köögivilju (nt punapeet, kaalikas, kõrvits, sibul, paprika, redis, lehtsalat), teab nende kasutamise võimalusi toiduks ja kasulikkust tervisele	Laps oskab nimetada tuntumaid teravilju, mida kasutatakse söögiks: nisu, oder, rukis, kaer
Laps osutab küsimisel tuttavale putukale	Laps osutab või nimetab küsimisel tuttavale putukale	Laps oskab suunavate küsimuste korral eristada ööd ja päeva (võrdlus)	Laps oskab nimetada ja kirjeldada tuttavaid puid	Laps oskab nimetada tegevusi, mis on omased erinevatele aastaaegadele	Laps oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid köögivilju
Laps osutab küsimisel tuttavatele puu- ja köögiviljadele ning marjadele	Laps osutab või nimetab küsimisel tuttavale puu- ja köögiviljadele ja marjadele	Laps oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (nt vihma sajab,	Laps oskab nimetada ja kirjeldada tuttavaid lilli	Laps nimetab muutusi looduses erinevatel aastaaegadel (lehed langevad,	Laps oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid puuvilju

		päike paistab, teavas on pilved, tuul puhub)		lompidele tuleb jää, lumi sulab jm)	
Laps osutab küsimisel erinevatele ilmastikunähtustele	Laps teab, mis aastaaeg on	Laps selgitab küsimise korral, et lumi ja jää muutuvad sulades veeks	Laps oskab nimetada ja kirjeldada tuttavaid puuvilju	Laps selgitab, miks loomad satuvad varjupaika ja kuidas inimesed saavad neid loomi aidata (söök, mängimine, jalutamine, võimalusel kodu pakkumine)	Laps oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid marju
Laps suhtub täiskasvanu eeskujul loodusesse lugupidavalt	Laps osutab või nimetab küsimisel erinevatele ilmastikunähtustele	Laps tunneb ära tuntumate koduloomade hääled (lehm, lammas, siga, hobune)	Laps oskab nimetada ja kirjeldada tuttavaid köögivilju	Laps mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (säästlik tarbimine, prügi sorteerimine)	Laps oskab nimetada tuntumaid loomi (Eesti metsloomi/taluloomi/koduloomi ja kirjeldada nende välimust ning elupaiku)
	Laps suhtub loodusesse lugupidavalt	Laps tunneb ära tuntumate metsloomade hääled (hunt, karu, rebane)	Laps eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise kirjeldamine)	Laps teab ja nimetab vähemalt kolme looma, kes jääb talveunne.	Laps oskab nimetada tuntumaid vööramaa loomi ning kirjeldada nende välimust ja elupaiku

		Laps teab, et mõned loomad magavad talveund	Laps oskab nimetada kõiki aastaaegu	Laps nimetab erinevaid puuvilju (sidrun, laim, pomel, greip)	Laps oskab nimetada loomadele ja lindudele iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast: (rändlinnud/paigalinnud; talveuni; pesaehitus; poegade toitmine)
		Laps teab, et osad linnud lendavad talveks soojale maale	Laps oskab kirjeldada käesolevat aastaaega	Laps oskab nimetada võõramaa loomi	Laps oskab nimetada tuntumaid linde ja kirjeldada nende välimust ning elupaiku
		Laps oskab põhjendada, miks praht visatakse prügikasti ja järgib ka ise vastavaid reegleid	Laps nimetab ilmastikunähtusi ja kirjeldab neid	Laps oskab nimetada lemmikloomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad	Laps oskab nimetada tuntumaid kalu ja kirjeldada nende välimust ning elupaiku
		Laps oskab nimetada erinevaid kala kehaosaid (uimed, saba, pea, silmad)	Laps nimetab loodust säästvaid tegevusi (vee kasutamine, elektri tarbimine)	Laps oskab nimetada koduloomi kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad	Laps oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku
		Laps teab, et on olemas erinevad veekogud	Laps teab mõiste <i>loomade varjupaik</i> tähendust	Laps oskab nimetada metsloomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad	Laps kirjeldab, kuidas hoolitseda lemmiklooma eest

		Laps arutleb, milleks nopitakse lilli (kinkimine, kaunistamine, kuivatamine, pärja punumine, katse tegemiseks)	Laps selgitab puude ja taimede istutamise vajalikkust		Laps mõistab prügi sorteerimise vajalikkust ning oskab sorteerida lihtsamat prügi (klaas, paber, olmeprügi, bioprügi, taara)
		Laps tunneb ära tuntumad seened (kärbseseen, kukeseen, puravik)	Laps käitub loodust säästvalt, vajadusel selgitab võimalikke loodust säästvaid tegevusi		Laps teab, kuidas ümbritsevasse keskkonda hoolivalt suhtuda ja käitub seda säästvalt (säästev elektri ja vee tarbimine, ületarbimise vältimine, prügi sorteerimine)
		Laps oskab nimetada mõnda putukat (sipelgas, mesilane, lepatriinu, liblikas)	Laps teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks ning elamiseks vett, valgust ja õhku		Laps on tutvunud päikesesüsteemi mõistega ning oskab nimetada mõnda planeeti
			Laps oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele, inimestele		
			Laps oskab nimetada erinevaid marju (mustsõstar,		

			punasõstar, tikker)		
			Laps nimetab Eesti rahvuskala (räim)		

Rahatarkus

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
				Laps mõistab töö, mängu ja vaba aja mõisteid	Laps mõistab töö, mängu ja vaba aja mõisteid
				Laps saab aru raha väärtusest ja säästmisest (kuidas koguda)	Laps saab aru pere sissetulekute ja töö seostest
				Laps teeb praktikas läbi ostuplaneerimise protsessi	Laps saab aru raha väärtusest ja säästmisest (mõistab, kuidas koguda)
				Laps oskab tuua näiteid erinevatest kulutustest	Laps oskab kaubanduses võrrelda kindlate koguste hindu ja leida vajadusel soodsaima toote

				Laps saab aru loterii (õnnemäng, bingo jne) põhimõttest ja kaasnevatest riskidest	Laps teeb praktikas läbi ostuplaneerimise protsessi
				Laps tutvub kliendi mõistega	Laps nimetab erinevaid tasusid töö tegemise eest (koosveedetud aeg, raha, hea enesetunne jne)
				Laps tutvub mõistega <i>ettevõtlus</i> ja teab, kes on <i>ettevõtja</i>	Laps arutleb, kuidas tema saab kokkuhoidlik olla
				Laps tutvub mõistetega <i>toode</i> ja <i>teenus</i>	Laps oskab tuua näiteid erinevatest kulutustest
				Laps tutvub erinevate toodete ja teenustega, mis teda ümbritsevad	Laps saab aru loterii (õnnemäng, bingo jne) põhimõttest ja sellega kaasnevatest riskidest
				Laps tutvub reklaami mõistega (<i>meediapädevus</i>)	Laps selgitab mõistet <i>klient</i>
				Laps saab aru kokkuleppe kinnipidamise vajalikkusest (nt	Laps toob näiteid ettevõtlusest

				rühmareeglid, leping jms)	
				Laps osaleb täiskasvanu abiga toote või teenuse disainiprotsessis (nt uue toote prototüüpimine, kohviku planeerimine)	Laps selgitab, mis on toode ja mis on teenus
				Laps märkab õpetaja suunamisel erinevaid probleeme teda ümbritsevas keskkonnas ja pakub neile võimalikke lahendusi	Laps nimetab erinevaid tooteid ja teenuseid, mida ta oma elus kasutab
					Laps saab aru reklaami eesmärgist (<i>meediapädevus</i>).
					Laps loob ise reklaami (võib olla ka kutse/kuulutus)

					Laps saab aru kokkuleppest kinnipidamise vajalikkusest (nt leping)
					Laps planeerib ja osaleb toote või teenuse disainiprotsessis (nt uue toote prototüüpimine, kohviku planeerimine)
					Laps märkab erinevaid probleeme teda ümbritsevas keskkonnas ja pakub neile võimalikke lahendusi

Valdkond KEEL JA KÕNE

KEEL JA KÕNE

Suhtlemine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps toetab mängu kõne või häälotsusega	Laps toetab mängu kõne või häälotsustega	Laps suhtleb meelsasti eakaaslastega koostegevuses	Laps esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (Miks ta nii tegi? Kuidas seda teha?)	Laps kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja ja heatahtlikku huumorit	Laps mõistab kaudseid ütlusi (nt ruumis on aken lahti – otsene ütlus: <i>pane aken kinni!</i> Kaudne ütlus: <i>mul on jahe</i>)
Laps kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutab) koos üksikute sõnadega	Laps kasutab jäljendamisel erinevat hääle tugevust sõltuvalt olukorrast	Laps küsib küsimusi teda huvitavate teemade ja ümbritseva kohta	Laps kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust	Laps püsib teemas ning läheb vajaduse korral kaasa teiste algatatud teemamuutustega	Laps jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi andes edasi põhisisu ning olulised detailid
Laps vastab täiskasvanu küsimusele ja korraldusele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, häälotsuse või 1-2sõnalise ütlusega	Laps kommenteerib enda ja (või) kaaslaste tegevust 1-2 lausungiga	Laps kommenteerib enda või kaaslaste tegevust 1-2 lausungiga	Laps kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust	Laps jutustab pildi põhjal seotud lausungitega	Laps tuletab mõttelüngaga lauses iseseisvalt puuduva info

Laps kordab järele lihtsamaid sõnu	Laps kuulab ja kordab järele 1-2realist luuletust	Laps räägib 2-3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud sündmusest	Laps annab kuuldu teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega	Laps jutustab kogemuse põhjal seotud lausungitega	Laps jutustab sellest, mis on tulemas (nt reis, sünnipäevapidu)
		Laps jutustab suunavate küsimuste abil tuginedes pildile	Laps jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga (nt mida ta tegi pühapäeval kodus)	Laps seob jutustades lausungeid peamiselt sõnadega: <i>ja siis; siis; ja</i>	Laps laiendab täiskasvanu suunamisel jutustades teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust)
		Laps moodustab loogilise mõtlemise alusel pildiseeria (3-4 pilti) ja kommenteerib lausungiga järgnevat pilti	Laps loeb peast kuni 4 realisi liisusalme/luuletusi	Laps loeb peast 5-6realist luuletust/liisusalmi	Laps loeb peast 8realist luuletust
				Laps suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid	Laps parandab ja täpsustab jutustamise ajal teksti

					Laps kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine)

Grammatika

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2sõnalisi lauseid (nt Miku õue p.o Mikk tahab õue minna)	Laps mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis grammatiliselt vormistamata 2-3sõnalisi lihtlauseid	Laps kasutab kõnes lihtlauseid	Laps kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid nt: <i>pesen auto ära, sest see on porine (...), sest ...)</i>	Laps kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks, jookseb kivini)	Laps kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt olev kääne: arstina)
Laps kasutab üksikuid käändevorme õigesti	Laps kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt sõidab, laulavad)	Laps kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (sidesõnad: ja, aga)	Laps kasutab kõnes nud- ja tud-kesksõnu (nt söödud - söönud)	Laps märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes ning osutab neile (nt <i>lugeb</i> , aga õige on <i>loeb</i> ; <i>mõmmi maga</i> , aga õige on <i>mõmmi magab</i> ; <i>lillene</i> , aga õige on <i>lilleline</i>)	Laps kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt palju linde, konnasid, autosid)

Laps väljendab kõnes eitust (ei taha)	Laps kasutab kõnes õigesti tegusõna ma- ja da-tegevusnime (nt hakkame mängima, ei taha mängida)	Laps kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt sõitis, laulsid)	Laps kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur - suurem - kõige suurem)	Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (loetakse, pesti)	Laps kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (nt poeb - pugema, siga - sead)
Laps väljendab kõnes kuuluvust (tädi lusikas)			Laps kasutab tingivat kõneviisi (mängisin, mängiksin)		Laps kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (... , sest ...), tingimust (kui ..., siis), eesmärki (... , et ...)
Laps väljendab kõnes asukohta (emme siia)			Laps ühildab sõnu arvus (karud söövad) ja käändes (ilusale lillele; punase palliga)		
Laps väljendab kõnes omadust (auto katki)			Laps kasutab kõnes õigesti enamikke nimisõna käändevorme nii ainsuses kui ka mitmuses (ilusalt lillel, ilusatel lilledel)		
Laps väljendab kõnes subjekti-objekti suhet (issi anna pall)					

Sõnavara

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps kasutab ja mõistab oma kogemustega seonduvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis	Laps kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte ja nähtusi	Laps mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (nt puud: kuusk, kask; linnud: tuvi, kajakas)	Laps kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (nt lühike-pikk, must-puhas)	Laps kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määrsõnu: eile, täna, homme	Laps selgitab kuuldud kujundlike väljendite (<i>tuul ulub, kevad koputab aknale</i>) tähendust oma sõnadega
Laps kasutab nimi- ja tegusõnu (nt näu p.o kiisu, anna, opa p.o võta sülle), ase- ja määrsõnu (nt siia, seal, nii)	Laps kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta on ise kokku puutunud	Laps kasutab kõnes objekti osade/detailide nimetusi (käpad, saba, rool)	Laps kasutab kõnes omadussõnu (nt arg, kaval, igav)	Laps kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (nt jookseb, lippab, sibab)	Laps kasutab kõnes mõningaid abstraktse tähendusega sõnu (nt tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu: mõtlen; arvan; julge; lahke)
	Laps kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu	Laps kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (tuttmuks, kelgumägi) ja tuletisi (täpiline, laulja)	Laps kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu - hommik, päev, õhtu, öö	Laps mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (joonistaja, joonistus, jooneline)	Laps kirjeldab kõnes inimesi ja inimese tegevust
	Laps kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt lapsed, riided)		Laps mõistab liitsõna olemust ja kasutab neid oma kõnes	Laps kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt veereb-)	Laps moodustab liitsõnu näite abil

				veeretab; sõidab-sõidutab)	
	Laps kasutab tagasõnu (all, peal, sees, ees, taga) ruumisuhete tähistamiseks			Laps nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt kahte sõna (nt lilled: tulp, roos)	Laps kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (nt vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast)
					Laps mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad)

Hääldamine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna	Laps kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris	Laps kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3silbilisi sõnu õiges vältes ja silbi struktuuris	Laps hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid	Laps kordab järele võõrhäälikuid (f, š, c) tuttavates sõnades (nt fanta, šokolaad)	Laps kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu

Laps hääldab sõnades õigesti häälduslikult lihtsamaid häälikuid (nt a, e, i, o, u, p, m, t, l)	Laps hääldab õigesti enamikke häälikuid (erandid võivad olla r, s, k, õ, ü)	Laps hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt -nt, -lt, -mp jne)	Laps hääldab õigesti 3-4silbilisi tuttava tähendusega sõnu	Laps kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu	Laps hääldab õigesti võõrhäälikuid
			Laps hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2silbilistes tuttava tähendusega sõnades	Laps hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid	
			Laps hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt taburet, banaan, diivan)		

Ettevalmistus lugemiseks ja kirjutamiseks

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid	Laps vaatab pildiraamatut, keerab lehte, osutab pildile ja kommenteerib	Laps tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas	Laps tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites)	Laps häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid kasutades) 1-2silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu	Laps nimetab ja kirjutab enamikke tähti

Laps eristab erinevaid helisid, seostab neid objekti ja asukohaga	Laps kuulab ja mõistab sisult ja keeleliselt jõukohaseid etteloetud tekste	Laps tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti	Laps kuulab ettelugemist olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul)	Laps määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas	Laps veerib kokku 1-2silbilisi sõnu
	Laps eristab kuulmise järgi üksteisest tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu (nt tass-kass, pall-sall, tuba-tuppa), osutades pildile või objektile	Laps matkib lugemist ja kirjutamist kritseldades kriidi või pliiatsiga	Laps kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime)	Laps kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu: nt koli-kolli (III v); koli-kolli (II v); koli-kooli (III v); koli-kooli (II v)	Laps häälib õigesti 1-2silbilisi (ka sulghäälikuid sisaldavaid) häälikuühenditeta sõnu
			Laps loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid)	Laps kirjutab 1-2silbilise sõna eristamata pikka häälikut (nt <i>läh</i> en <i>kooli</i> asemel kirjutab <i>läh</i> en <i>koli</i>)	Laps kirjutab kuni 2silbilisi sõnu
				Laps eristab täiskasvanu poolt öeldud häälikuühendita sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut	

				Laps jagab kuulnud lause sõnadeks kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid	
				Laps muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt koll - kool; linna (III v) - lina; tibu - tippu)	
				Laps eristab luuletust ja jutustust	

Eesti keel kui teine keel

I poolaasta

II poolaasta

Järgnev periood kuni koolimineku

Laps tunneb huvi eesti keele vastu	Laps reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele	Laps mõistab etteloetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu
Laps kuulab ja tajub eesti keele kõla	Laps kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist ja tunneb kuulnud pildil ära	Laps tunneb ära uued õpitud sõnad, mõisted ja väljendid ning mõistab neid

Laps reageerib tegevustes kasutatavatele lihtsamatele korraldustele	Laps kuulab ning suudab jälgida ja meeles pidada täiskasvanu eestikeelset seletust	Laps saab aru baassõnavara ulatuses
Laps tunneb ära lihtsamad õpitud sõnad ja väljendid tuttavas kontekstis ning mõistab neid	Laps mõistab esitatud küsimusi	Laps räägib õpitud sõnavara piires endast ja oma perest ning vestleb endale olulistel teemadel
Laps tunneb lihtsamaid viisakusväljendeid	Laps tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid	Laps teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu
Laps näitab üles huvi esemete ja tegevuste eestikeelsete nimetuste vastu	Laps kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud suhtlussituatsiooniga	Laps vastab küsimustele ja oskab ise esitada lihtsamaid küsimusi
Laps kordab järele õpitud sõnu ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks	Laps kasutab elementaarseid viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides	Laps valdab aktiivselt baassõnavara rutiintegevuste ja läbivõetud teemade ulatuses

Laps näitab üles huvi suhtlemise vastu ning vajaduse korral loob kontakti täiskasvanute ja teiste lastega	Laps oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid	Laps suhtleb igapäev eakaaslaste ja täiskasvanutega eesti keeles ning osaleb aktiivselt mitmesugustes tegevustes ja mängudes
Laps hääldab järele kuulnud sõnu	Laps kõneleb õpitud sõnavara piires ning suudab algetada ja lõpetada vestlust	Laps hääldab uusi õpitud sõnu õigesti
Laps tunneb huvi Eesti rahvussümbolite vastu	Laps oskab vastata küsimustele õpitud sõnavara piires	Laps teab Eesti riigi sümboleid (lipu värvid, lind, lill, loom,kala,hümn)
Laps teab ja oskab nimetada, mis riigis ta elab	Laps hääldab õpitud sõnu õigesti	Laps teab Eesti Vabariigi presidenti
	Laps oskab Eesti rahvussümbolitest nimetada ning kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu	Laps oskab kaardil näidata Eestit ja oma kodulinna, - maakonda

	Laps oskab nimetada mõnd Eestis tähistatavat riiklikku ja rahvuslikku tähtpäeva	

MATEMAATIKA

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps matkib täiskasvanu juhendamisel loendamist	Laps saab aru mõistetest <i>üks</i> ja <i>palju</i>	Laps moodustab paare	Laps võrdleb esemete hulki ning kasutab mõisteid <i>vähem</i> , <i>rohkem</i>	Laps tunneb arvurida 12ni ning oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu	Laps liidab/lahutab 5 piires ning tunneb vastavaid sümboleid (+, -, =)
	Laps loendab kolme piires	Laps loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni	Laps tutvub arvudega 12ni	Laps tunneb numbrimärke (0-9)	Laps koostab matemaatilisi jutukehi kahe etteantud hulga järgi
	Laps vastab küsimusele: mitu on? (kolme piires)	Laps otsustab, kas ese kuulub hulka		Laps liidab/lahutab 5 piires abivahendeid kasutades	Laps võrdleb arve (suurem kui/väiksem kui)

Suurused ja mõõtmine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps leiab juhendamisel etteantud esemete hulgast suure või väikese eseme	Laps tunneb mõisteid <i>suur</i> ja <i>väike</i>	Laps järjestab kahte eset suuruse järgi ning tunneb mõisteid <i>suurem</i> , <i>väiksem</i>	Laps järjestab kahte eset kõrguse järgi ning tunneb mõisteid <i>kõrgem</i> , <i>madalam</i>	Laps leiab vaadeldavast objektist silma järgi suurema/väiksema/sama suure ning kontrollib kõrvutades objekte	Laps teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte (cm, m)
		Laps järjestab kahte eset pikkuse järgi ning tunneb mõisteid <i>pikem</i> , <i>lühem</i>	Laps järjestab esemeid suuruse, pikkuse ja laiuse järgi	Laps mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga	Laps teab igapäevaelus kasutatavaid massimõõte (g, kg)
		Laps järjestab kahte eset laiuse järgi ning tunneb mõisteid <i>laiem</i> , <i>kitsam</i>		Laps võrdleb ja järjestab kahte eset raskuse järgi	Laps teab igapäevaelus kasutatavat mahumõõtu (liiter)
					Laps teab rahaühikuid (euro ja sent)
					Laps mõõdab raskust ja vedeliku kogust kokkulepitud mõõtevahendiga
					Laps tunneb mõisteid <i>kaugel</i> ja <i>lähedal</i>

Geomeetrilised kujundid					
1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel	Laps leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel	Laps eristab ringi, kolmnurka ja nelinurka ning leiab ümbritsevast kujunditega sarnaseid esemeid	Laps kirjeldab ringi, kolmnurga ja nelinurga sarnasusi ja erinevusi	Laps kasutab geomeetrilisi kujundeid mustrite ja piltide loomiseks	Laps eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik ja kolmnurk)
	Laps eristab kompimise ja veeretamise abil ümmargusi ja kandilisi esemeid		Laps eristab ruutu ja ristkülikut	Laps joonistab geomeetrilisi kujundeid	

Orienteerumine ajas					
1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps matkib täiskasvanu juhendamisel mängus öö ja päeva tegevusi (nt paneb ööseks nuku magama)	Laps matkib mängus öö ja päeva tegevusi (nt paneb nuku ööseks magama) ja vastab küsimustele tegevuste kohta	Laps leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (piltidel, vestluses vm)	Laps teab ööpäeva osi: hommik, päev, õhtu, öö	Laps teab nädalapäevade järjestust ja nimetusi	Laps teab enda sünnikuud ja -päeva
		Laps kirjeldab hommikule ja õhtule omaseid tegevusi	Laps kirjeldab tegevusi ja sündmusi kasutades	Laps eristab mõisteid <i>kiire</i> , <i>aeglane</i>	Laps teab kuude nimetusi

			sõnu <i>eile</i> , <i>täna</i> , <i>homme</i>		
				Laps eristab mõisteid <i>varsti</i> , <i>hiljem</i>	Laps määrab kellaaega täistundides
					Laps kasutab kõnes õigesti mõisteid <i>noorem</i> , <i>vanem</i>
					Laps kasutab kõnes õigesti sõnu <i>enne</i> , <i>praegu</i> , <i>hiljem</i> , <i>varem</i>

Orienteerumine ruumis

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps paigutab täiskasvanut matkides esemeid üksteise sisse, peale ja alla	Laps paigutab juhendamisel esemeid üksteise sisse, peale, alla, ette, taha ja kõrvale	Laps määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: ülal-all, ees-taga (minu ees, minu taga jne)	laps määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (seisan sõbra taga; olen tahvli ees)	Laps määrab eseme asukohta teise eseme suhtes: all, peal, kohal, keskel, ääres, vasakul, paremal	Laps orienteerub tasapinnal (paberil)

		Laps tutvub mõistetega <i>parem</i> , <i>vasak</i>	Laps määrab vasakut ja paremat poolt	Laps orienteerub lihtsama juhise järgi ruumis ja õues	Laps määrab eseme asukohta teise eseme suhtes: all, peal, kohal, keskel, ääres, vasakul, paremal
					Laps tutvub kaardilugemise põhimõtetega
					Laps kasutab kõnes õigesti mõisteid <i>vasak</i> , <i>parem</i>

Valdkond KUNST

KUNST

Kujutamine ja väljendamine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps osaleb kunstitegevuses	Laps osaleb kunstitegevuses	Laps kujutab tuttavaid asju, nähtusi, inimesi	Laps kujutab kunstitöodes tuttavaid asju, kogetud sündmusi ja oma fantaasiat	Laps kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste kaudu	Laps kujutab ümbritsevat vabalt valitud ja isikupärasel viisil
Laps tunneb huvi loova eneseväljenduse vastu (kriitseldab, meisterdab vms vaba tegevusena)	Laps annab enda kunstitööle nimetuse ja vastab küsimustele selle kohta		Laps kasutab suunamisel oma töodes erinevaid värve	Laps kasutab omandatud tehnilisi võtteid enda töö kujundamisel	Laps püsib oma töös valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades
	Laps tunneb huvi loova eneseväljenduse vastu (kriitseldab, meisterdab vms vaba tegevusena)		Laps valib oma mõtte teostamiseks erinevad vahendid	Laps orienteerub paberil (all, üleval, nurgas, servas)	
				Laps oskab juhendamisel paberit osadeks jagada	

Kujundamine					
1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps matkib täiskasvanu liigutusi erinevate kunstivahenditega tegutsemisel	Laps kaunistab erinevate vahenditega ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid	Laps lisab kunstiteosele iseloomulikke detaile	Laps koostab eseme kaunistamiseks elementidest lihtsa kordumisskeemiga mustiriba	Laps kasutab dekoreerimisel motive, šabloone ja templeid	Laps kasutab kunstitööd luues kogu paberi pinda
		Laps kaunistab erinevaid esemeid etteantud motiividega	Laps kujundab tähtpäevakaardi	Laps koostab elementidest kordumisskeemiga mustiriba eseme kaunistamiseks	Laps mõistab mustri rütmi ja suudab seda jätkata
		Laps vajutab templiga erinevatele pindadele jäljendeid	Laps kujundab erinevaid esemeid motiivide või šabloonidega		Laps kasutab kunsti õpi- ja kasvukeskkonna kujundamiseks

Voolimine					
1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps muudab voolimismassi kuju muljumise teel	Laps kasutab õpetajat jäljendades erinevaid voolimisvõtteid (muljub ja näpistab, rullib, veeretab, venitab voolimismassi)	Laps kasutab mõnda voolimisvõtet (muljub, näpistab, rullib, veeretab ja venitab voolimismassi)	Laps õõnestab voolimismassi pöidlaga vajutades süvendi	Laps silub voolimismassi pinda ning detailide ühenduskohti	Laps arvestab erinevate voolimismasside eripärasid

Laps tükeldab juhendamisel voolimismassi	Laps tükeldab abivahendi abil voolimismassi	Laps kasutab erinevaid abivahendeid voolimismassi töötlemiseks	Laps pigistab suuremast tükist välja väiksemaid detaile	Laps voolib erinevaid voolimisvõtteid kasutades erineva kuju ja suurusega esemeid	Laps voolib erinevaid voolimisvõtteid kasutades erineva kuju ja suurusega esemeid
Laps vajutab voolimismassi auke	Laps vajutab voolimismassi sisse auke ja jäljendeid		Laps voolib erineva kuju ja suurusega esemeid kasutades täiskasvanu juhendamisel erinevaid voolimisvõtteid		
			Laps ühendab voolitud detaile omavahel		

Joonistamine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps tõmbab juhendamisel jämedate joonistusvahenditega erinevaid jooni	Laps tekitab iseseisvalt jämedate joonistusvahendiga (rasvakriidid, pehmed pliiatsid jne) erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni)	Laps tõmbab erineva kujuga ja suunaga jooni	Laps kujutab joonistades lihtsamaid objekte	Laps katab pindu erineva tumeduse ja jämedusega joontega	Laps värvib ja joonistab varieerides käe liikumise suunda
	Laps hoiab meeldetuletamisel paberit kinni	Laps hoiab juhendamisel õigesti pliiatseid ja kriite	Laps kasutab erinevaid joonistusvahendeid pinna ühtlaseks katmiseks	Laps püsib tööd värvides valdavalt piirjoontes	Laps püsib tööd värvides piirjoontes
			Laps kasutab joonistusvahendeid liigse surveta	Laps kasutab emotsioonide ja meeleolu väljendamiseks enda töödes erinevaid motiive	

Maalimine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps kannab värvi pintsliga alusele (paber, kivi vms)	Laps kannab värvi pintsliga alusele (paber, kivi vms)	Laps võtab pintsliga värvi ja puhastab pintsli enne uue värvi võtmist	Laps katab maalides pinna ühtlaselt ja ühekordselt	Laps väldib värvide määrdumist	Laps arvestab erinevate värvide eripärasid (guašš, akvarell, akrüül jne)
Laps jätab täiskasvanut matkides paberile jäljendi (svammiga, templiga vms)	Laps jätab paberile jäljendeid (svammiga, templiga vms)	Laps katab pinna värviga	Laps teeb pintslivajutuste ja -tõmmetega objektidele väiksemaid detaile	Laps kasutab vastavalt vajadusele erineva jämedusega pintsleid	Laps kasutab õpitud maalimistehnikaid oma töö loomiseks
Laps trükib juhendamisel sõrmega ja kogu käega	Laps trükib näpuvärvidega kasutades selleks enda sõrmi ja kogu kätt	Laps teeb õiget tehnikat kasutades pintsliga erineva kujuga jäljendeid			
	Laps tutvub pintsli puhastamistehnikate ga erinevaid värve kasutades (guašš, akvarell)				

Meisterdamine					
1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps kortsutab pehmet paberit	Laps kortsutab paberit	Laps kannab liimi erinevatele pindadele	Laps lõikab paberist ribasid ja kujundeid	Laps kasutab meisterdamiseks loovalt mitmekesiseid vahendeid (sh looduslikke) ning ühendab detaile erinevaid materjale ja tehnikaid kasutades	Laps kasutab meisterdamiseks loovalt mitmekesiseid vahendeid (sh looduslikke) ning ühendab detaile erinevaid materjale ja tehnikaid kasutades
Laps käristab paberit	Laps rebib pehmest paberist tükikesi	Laps rebib paberist ribasid ja tükke	Laps rebib paberist erineva kujuga tükke	Laps kasutab mõningaid voltimisvõtteid	Laps teab erinevaid käsitöövahendeid ja nende kasutusvõimalusi (niit, nõel, heegelnõel, kangasteljed, viltimine jne)
Laps rebib pehmest paberist tükikesi	Laps kasutab liimipulka sihipäraselt	Laps puistab liimiga kaetud pinnale erinevaid materjale	Laps lükib paelale, traadile vm-le auguga esemeid		Laps voldib lihtsamaid esemeid
Laps tutvub liimipulga kasutamisega	Laps tutvub käärade ohutu kasutamisega	Laps voldib paberi pooleks	Laps valib meelepärased vahendid (looduslikku ja tehismaterjali, paberit jm) ning loob oma töö		

		Laps lõikab ribast tükke	Voldib juhendamisel paberi neljaks		
		Laps surub liimiga kaetud detaile alusele kinni			

Kunsti vaatlemine ja vestlemine kunstist

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps vaatleb koos täiskasvanuga pilte, näidistoid ja raamatuillustratsioone	Laps vaatleb koos täiskasvanuga pilte, näidistoid ja raamatuillustratsioone ning vastab küsimustele	Laps nimetab, mida ta oma kunstitöös kujutab	Laps vaatleb omal algatusel raamatuillustratsioone ja kunstitoid	Laps väljendab enda kunstitöös tegelaste tegevusi, omavahelisi suhteid, tegevusaega ja -kohta	Laps tutvustab ja kirjeldab enda valmistatud kunstitoid
Laps näitab teistele enda kunstitöid	Laps näitab teistele oma kunstitöid ja vastab küsimustele	Laps vaatleb pilte, näidistoid, raamatuillustratsioone ning osutab enda jaoks olulistele objektidele ja nähtustele	Laps esitab raamatuillustratsiooni de ja kunstitööde kohta küsimusi ja avaldab oma arvamust	Laps põhjendab suunavate küsimuste abil tehniliste lahenduste, vormi- ja värvilahenduste kasutamist	Laps märkab ja kirjeldab kunstiteoste detaile, värve ja meeleolu

		Laps nimetab objekte pildidel ning vastab küsimustele piltide kohta	Laps jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud ning nimetab, mis materjale ta on oma töös kasutanud	Laps vaatleb kunstitöid, esitab küsimusi ja avaldab oma arvamust	Laps fantaseerib ja jutustab kunstiteosest (sh mis juhtus enne ja mis juhtub pärast)
			Laps suhtub kaaslaste töödesse heasoovlikult		Laps loob isikupärase kunstitöö raamatuillustratsioonide, fotode ja kunstiteoste põhjal

Värviõpetus

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps leiab ümbritsevast sama värvi eseme	Laps tunneb ära ja nimetab põhivärve	Laps tunneb põhivärve ning teab, et nende segamisel tekivad uued värvid	Laps võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone	Laps segab heledamaid ja tumedamaid toone	Laps tunneb ümbritsevas esinevaid värve ja nimetab erinevaid värvitoone (hallikas, taevasinine jne)
		Laps eristab heledaid ja tumedaid toone	Laps teab, kuidas põhivärvidest segada sekundaarvärve	Laps segab põhivärvidest sekundaarvärve	Laps segab põhivärvidest kokku oma tööks vajalikke toone

Valdkond MUUSIKA

MUUSIKA

Laulmine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps kuulab ja jälgib õpetaja laulu	Laps laulab tuttavaid laule	Laps huvitub laululistest tegevustest ja püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa nt üksikuid silpe, sõnu, laululõike)	Laps laulab rühmaga samas tempos	Laps laulab eakohaseid laule loomuliku häälekasutusega	Laps laulab eakohaseid laule rühmaga samas tempos, ilmekalt ja loomuliku häälekasutusega
	Laps kuulab ja jälgib õpetaja laulu	Laps osaleb laulude esitamises (plaksutab või laulab kaasa)	Laps laulab peast koos rühmaga õpitud rahva- ja lastelaule	Laps laulab rühmaga samas tempos	Laps laulab eakohaseid laule ning esitab neid rühmas või üksi (rahvalaul, lastelaul)
				Laps laulab eakohaseid laule ning esitab neid rühmas (rahvalaul, lastelaul)	

Muusika kuulamine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps kuulab muusikapala	Laps kuulab muusikapala	Laps reageerib muusikat kuulates (nt plaksutab, kõigutab keha vm)	Laps kuulab laulu ja muusikapala	Laps kuulab laulu ja muusikapala huviga	Laps suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat eakohase sõnavaraga iseloomustada
		Laps osaleb tegevuslikus muusika kuulamises (nt muusika saatel guaššidega või näpuvärvidega maalimine)	Laps väljendab kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid läbi oma emotsionaalse reageeringu kasutades selleks liigutusi, liikumist või kunstitegevust	Laps väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste (liikumise, laulmise, pillimängu) kaudu, näiteks järgib tempot ja rütmi kehalise liikumisega või tunneb ära õpitud laulu (kuulates nii meloodiat kui ka sõnu), hakkab kaasa laulma	Laps suudab oma tegevuses loovalt väljendada muusika kuulamisest saadud elamusi (jutustamise, maalimise, joonistamise, liikumise jne kaudu)
			Laps tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule (nt hakkab kaasa laulma)		

Pillimäng

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps mängib õpetaja ettenäitamisel kuulnud muusikale kehapilli kaasa (plaksutab, plaksutab kaasa pulssi või rütmi)	Laps mängib õpetaja ettenäitamisel kuulnud muusikale rütmipillidega kaasa (marakas, kõlapulgad, trumm, kuljused, kelluke)	Laps mängib muusikat kuulates, liikudes või lauldes kaasa pulssi või rütmi rütmipillil (kehapill, kõlapulgad, randmekuljused, väike trumm, marakas)	Laps mängib rütmipille (nt kõlakarp, trumm, kuljused, pandeira) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks	Laps mängib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille	Laps mängib rütmi- ja meloodiapillidel (nt puuagoogo, taldrik, guiro, triangel, kõlaplaadid) lihtsamaid ostinato kaasmänge (lühikest korduvat rütmi-, viisi- või meloodialõiku)
Laps huvitub instrumentidest ja tuleb toime nende hoidmisega (marakas, kõlapulk, trumm, kuljused, kelluke)			Laps eristab kuulates pille tämbri järgi	Laps mängib rütmisaateid lasteriimidele ja -lauludele	Laps mängib pilliansambelis
				Laps tutvub rahvapillidega	Laps eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille ning nimetab neid (nt rütmipillid, Eesti rahvapillid)
				Laps osaleb ansambli mängus, alustab ja lõpetab koos teistega,	Laps suudab mängida rahvapilliga fraase, meloodialõike

				mängib nendega ühes tempos	
				Laps mängib tamburiini, kõlatoru, võrutrummi, kastanjette jne	

Muusikalis-rütmiline liikumine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps sooritab koos õpetajaga liikumist (kõnd, tammumine jalalt jalale, põlvest nõtkumine kohapeal, põlvele patsutamine, lehvitamine, plaksutamine, keerutamine üksikult)	Laps sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (paigaltammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega, kükitamine)	Laps liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule arvestades pulssi ja meetrumit (nt kõnd ja jooks, päkkadel kõnd, ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine, paarilisega keerutamine)	Laps väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu (nt plastilise intoneerimise ehk loova liikumisega)	Laps muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register) arvestades pulssi ja meetrumit (nt liigub hanereas ja ringis nii üksi kui ka paaris)	Laps suudab tantsida eakohaseid tantse
Laps tajub ja matkib aeglast ja kiiret rütmi	Laps tajub ja matkib aeglast ja kiiret rütmi	Laps osaleb laulumängudes	Laps tantsib kasutades eakohaseid tantsuelemente (nt põlvetoostekõnd ja	Laps esitab õpetaja seatud tantse kasutades õpitud tantsuelemente	Laps suudab liikuda vastavalt muusika rütmile ja meeleolule

			-jooks, liikumine hanereas ja ringis)		
			Laps osaleb laulumängudes	Laps osaleb laulumängudes	Laps osaleb laulumängudes, suudab olla jutumängija rollis, rakendab mängureegleid
					Laps esitab õpetaja seatud tantse ja laulumänge

Valdkond LIIKUMINE

Liikumine					
Liikumisteadmised					
1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps liigub õpetaja juhendamisel ohutult	Laps liigub õpetaja juhendamisel ruumis ohutult	Laps arvestab kaaslastega aktiivses tegevuses	Laps jälgib meeldetuletamisel hügieeninõudeid - peseb peale tundi käed, näo ja kaenlaalused	Laps arvestab enese ja teiste ohutusega liikumisel ja mängudes	Laps valib liikumiseks ja mängimiseks sobivad paigad ja vahendid ning peab kinni üldistest ohutusreeglitest
Laps teeb tutvust erinevate liikumisvahenditega (pall, rõngas)		Laps peseb käed peale liikumistegevuste lõpetamist		Laps rakendab iseseisvalt elementaarseid hügieeninõudeid	Laps tunneb ja teab kodukohas valitsevaid ohte, oskab vältida ohtu sattumist ja tunneb ohutusreegleid erinevates situatsioonides (nt ristmiku ületus, lahtine veekogu)
		Laps valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja spordiriided		Laps talub kaotust võistlusmängudes	Laps peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust
					Laps keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele

Põhiliikumisoskused

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps sooritab harjutusi õpetajat matkides	Laps liigub vabalt, valitseb edaspidi liikudes oma keha	Laps kõnnib joonel või kitsal pinnal asetades ühe jala teise ette	Laps jookseb kontrollitult - vahetab suunda, kiirendab, aeglustab, pidurdab, pöikleb	Laps kõnnib selg ees joonel asetades ühe jala teise taha	Laps kõnnib trepist alla ja üles iseseisvalt ilma käsipuust kinni hoidmata
Laps kõnnib stabiilselt ja turvaliselt ruumis	Laps hoiab kõndides ja jooste sihti	Laps valitseb tagurpidi liikudes oma keha	Laps omandab õige jooksutehnika	Laps hoiab tasakaalu piiratud pinnal liikudes	Laps seisab ühel jalal u 20 sekundit
Laps kõnnib hoides käes mänguasja (kõige pealt väiksemat, hiljem suurt mänguasja kahe käega)	Laps kõnnib külge ees, päkkadel, selg ees (u 10 sammu), piiratud laiemal pinnal	Laps kõnnib trepist üles vahelduvsammuga hoides ühe käega käsipuust või käsipuud kasutamata	Laps seisab ühel jalal u 4-8 sekundit	Laps kõnnib trepist alla vahelduvsammuga hoides ühe käega käsipuust	Laps hüppab hüppenööri
Laps kõnnib trepist üles ja alla juurdevõtusammuga ehk astub vahepeal mõlema jalaga samale astmele ning hoiab ühe käega käest või käsipuust	Laps jookseb, jääb seisma, väldib takistusi	Laps ületab madalamaid takistusi	Laps hüppab kahel jalal ettepoole liikudes u 0,5 m.	Laps valdab õiget jooksutehnikat ning valib sobiva kiiruse	Laps tutvub pörgatamise tehnikatega

Laps harjutab jooksmist (pigem nagu kiire kõnd)	Laps jookseb veereva vahendi järgi (pall, rõngas)	Laps kõnnib ja jookseb erineva tempoga	Laps hüppab ühel jalal umbes 2-3 korda kohapeal või vähesel määral edasi liikudes	Laps seisab ühel jalal üle 8 sekundi	Laps oskab pörgatada liikumisel.
Laps seisab ühel jalal hoides samaaegselt käega toest kinni	Laps hüppab madalalt astmelt alla üks jalg ees	Laps seisab ühel jalal u 3 sekundit	Laps galopeerib ees- ja külggalopis	Laps hüppab sulghüpetega edasi u 1 m ja tahapoole u 1 m.	Laps pörgatab paigal, kõnnilt, jooksult
Laps viskab kahe käega suurt palli suunaga alt üles	Laps veeretab palli, viskab palli tõstes käed üles ja visates üle pea, hüpitab palli käes ja lööb palli jalaga	Laps seisab tandemseisus (üks jalg täpselt teise ees)	Laps tutvub hüppenööriga hüppamise tehnikaga	Laps hüppab kohapeal ühel jalal u 15 korda	Laps kasutab tegevustes mõlemat kätt
Laps istub iseseisvalt madalale toolile	Laps ronib ja roomab üle ja läbi väikeste takistuste	Laps hüpleb ühe koha peal kahel jalal	Laps püüab, viskab, pörgatab palli kahe käega.	Laps viskab palli vastu seina ja püüab kinni	Laps kasutab täpsust nõudvates tegevustes domineerivat kätt
Laps kükitab ilma toeta, tõuseb kükist püsti		Laps püüab kinni suure palli	Laps harjutab palliviset ühe käega	Laps valdab õiget palli viskamise ja püüdmise tehnikat	
		Laps viskab palli ülalt parema/vasaku käega ning suunaga alt üles kahe käega	Laps tutvub palli pörgatamise tehnikaga kasutades pörgatamiseks vaid ühte kätt	Laps pörgatab palli domineeriva käega	

		Laps liigub ringjoonel		Laps kontrollib oma rühti, valitseb enda liigutusi ja kehahoidu	
				Laps ronib varbseinal vahelduvalt teostades samal ajal ülesandeid	

Liikumismängud

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps mängib matkiva sisuga kõnni ja jooksumänge	Laps mängib koos juhendaja või kaaslastega kõnni- ja jooksumänge	Laps mängib koos juhendaja ning kaaslastega kõnni- ja jooksumänge	Laps mängib 2–4 reeglisuga liikumismänge	Laps mängib mitme reeglga liikumismänge	Laps kasutab ausa mängu põhimõtteid, peab kinni kokkulepitud mängureeglitest
	Laps õpib mängima ühe reeglga liikumismänge	Laps õpib mängima ühe reeglga liikumismänge	Laps pingutab rühmategevustes ühise eesmärgi saavutamise nimel	Laps mõtleb tuginedes õpitule välja uusi mängu ja reegleid	Laps organiseerib ise liikumismänge
			Laps osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud)	Laps mängib kollektiivseid võistlusmänge	Laps mängib sportlike elementidega pallimänge (korvivisked, jalgpall jms)

				Laps osaleb kombineeritud teatevõistlustes	Laps võistleb kombineeritud teatevõistlustes

Spordialad

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
	Laps sooritab ette näitamise ja juhendamise abil erinevaid lihtsamaid asendeid ja liikumisi	Laps sooritab täiskasvanu ettenäitamisel ja juhendamisel keskmise raskusega asendeid ja liikumisi	Laps sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnaliste selgituste järgi	Laps sooritab tehniliselt õigesti erinevate vahenditega harjutusi (pall, hüpits)	Laps valitseb oma liigutusi ruumis, maastikul, tänaval
	Laps joondub ühele viirule	Laps sooritab täiskasvanu ettenäitamisel ja juhendamisel õpetaja ning kaaslastega ühtses tempos harjutusi	Laps sooritab täiskasvanu juhendamisel kuni neljast harjutusest koosneva kombinatsiooni	Laps hoiab oma kohta erinevates rivistustes, kolonnis, ringis, viirus	Laps veab kaaslast kelgul
	Laps istub stabiilselt kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskudes	Laps sõidab iseseisvalt kelguga mäest alla	Laps oskab joonduda viirgu ja kolonni, moodustada paare ja ringi	Laps sõidab kelguga erinevatel viisidel (istudes, põlvedel)	Laps suusatab koordineeritult ning oskab iseseisvalt suusavarustust käsitleda

	Laps veab tühja kelku	Laps liigub suuskadel otsesuunas	Laps oskab kasutada harjutuste sooritamiseks erinevaid vahendeid	Laps sooritab tegevusi nagu vahendi haaramine ja kelgult maha keeramine	Laps valdab turvalise kelgutamise põhireegleid - pidurdamine, mahakeeramine, oskab adekvaatselt hinnata kaugusi ja liikumiskiirust
	Laps õpib jooksu- ja tõukerattaga sõitu ning ohutut liiklemist	Laps sõidab rattaga (3-rattaline või abiratastega jalgratas, tõukeratas), harjutab laia kaarega pöördeid, õpib pidurdamist	Laps teab kelgumäe ohutusreegleid, oskab kelguga pidurdada	Laps sõidab iseseisvalt 2-rattalise jalgrattaga.	Laps sõidab jalgrattaga koos täiskasvanuga kergliiklusteel
		Laps teab esmaseid rattasõidureegleid	Laps kasutab suuskadel liikudes käte abi ja keppide tuge	Laps teab turvalise rattasõidu reegleid ja kasutab turvavarustust.	Laps järgib ohutu sõidu reegleid (tee ületamine õiges kohas) ja oskab iseseisvalt kasutada vajalikku turvavarustust
			Laps pidurdab jalgrattaga, hoiab sõites pikivahet	Laps tutvub hooga ja hoota kaugushüppe tehnikatega	Laps sõidab jalgrattaga/tõukerattaga sooritades sõidu ajal erinevaid ülesandeid
			Laps tutvub pallimängudega (korv- ja jalgpall)	Laps tutvub kaugus- ja täpsusvisetega	Laps mängib sportlike elementidega mängu (korvpall, jalgpall, rahvastepall jne);

			Laps tutvub võimlemisega	Laps tutvub lühikese ja pika distanti jooksuga	Laps nimetab erinevaid spordialasid ja Eesti tuntumaid sportlasi
			Laps tutvub pendelteatejooksuga	Laps tunneb lihtsamaid korv- ja jalgpallielemente	Laps võistleb kombineeritud teatevõistlustel
			Laps valdab esmaseid eakohaseid kergejõustikutehnikaid (kaugushüpe, jooks)	Lapsel kinnistuvad spordialadele iseloomulikud tehnikad (äratõuge, hüppamisel pehme ning vetruv maandumine, palli viskamise tehnika visates palli ühe käega/kahe käega jms)	
			Laps tutvub kergejõustikuga (s.h jooks ja kaugushüpe)		
			Laps tutvub rahvaspordiga (kõievedu, kotisjooks)		

Tants ja rütmika

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps matkib õpetaja liikumist ja osaleb erinevates laulumängudes	Laps sooritab rütmiliselt imiteerivaid liigutusi muusika järgi	Laps kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi	Laps õpib õpetaja poolt ettenäidatud tantsu	Laps jälgendab liikumisega erinevaid rütme ning annab liikumise kaudu edasi muusika meeleolu (loovliikumine)	Laps tantsib lihtsamaid eesti rahvatantse
		Laps sooritab õpetaja juhendamisel muusika järgi erinevas tempos liigutusi	Laps tutvub lihtsamate põhisammude (eesgalopp, külggalopp, hüpaksamm, juurdevõtusamm jm) ning põhimõistetega (päri- ja vastupäev; ring; sõõr; kodarjoon; paarilisega rinnati, seljati, küljeti; süld-, sulg-, eest-, ristvõte jm).	Laps kasutab lihtsamaid tantsusamme üksi ja rühmas liikudes, sooritab liikumisi kaaslastega ühel ajal	Laps väljendab liikumise kaudu oma emotsioone
			Laps plaksutab ja liigub järgides muusikarütmi	Laps tantsib kasutades eakohaseid elemente (põlvetoostekõnd ja -jooks, juurdevõtusamm, ees- ja külggalopp)	Laps loob ise lihtsamaid tantse ja esitab neid kaaslastele

				Laps liigub loovalt muusika järgi kasutades erinevaid vahendeid (lindid, pallid, rätikud)	
				Laps liigub vastavalt muusikatempo kiirenemisele või aeglustumisele	
				Laps osaleb laulumängudes	

Vaba aeg ja loodusliikumine

1- 2- 3-4 a 4-5 a 5-6 a 6-7 a
2 3
a a

		Laps teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku	Laps läbib pausidega 2-4 km pikkuse teekonna	Laps läbib pausidega 3-5 km pikkuse teekonna	Laps läbib pausidega 5-8 km pikkuse teekonna
			Laps orienteerub koos täiskasvanuga looduses	Laps oskab täiskasvanu juhendamisel kasutada orienteerumiskaarti ning koos kaaslastega kaardi järgi orienteeruda	Laps orienteerub kasutades kaarti
				Laps kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid ohutult ja sihipäraselt	Laps liigub erinevate liikumisvahenditega (ratas, suusad, rulluisud jm)
					Laps mängib lihtsamaid maastikumänge

DIGI

Info- ja andmekirjaoskus

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
		Laps arutleb täiskasvanuga teemal, et ekraanimeedia ei pruugi olla tõsielu	Laps arutleb täiskasvanuga teemal, et ekraanimeedia ei pruugi olla tõsielu	Laps mõistab, et ekraanimeedias (nt multifilmides, videomängudes) kajastatu ei pruugi olla tõsielu	Laps avab veebilehitseja ja otsingumootori täiskasvanu juhendamisel
					Laps valib infootsinguks sobivad võtmesõnad (nt enda nimi, oma küla või linn)
					Laps mõistab, et ekraanimeedias (nt multifilmides, videomängudes) kajastatu ei pruugi olla tõsielu

Suhtlus ja koostöö digikeskkonnas

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
			Laps teab, et internetis ja elus kehtivad sarnased käitumisreeglid	Laps teab, et internetis ja elus kehtivad sarnased käitumisreeglid	Laps teab, et kõik inimesed internetis ei ole heatahtlikud ja hoidub võõrastega suhtlemisest
				Laps teab, et kõik inimesed internetis ei ole heatahtlikud ja hoidub võõrastega suhtlemisest	Laps teab, kuidas käituda videokõne puhul - mis on sobilik tegevus ja mis mitte
				Laps teab, et iga tema tegevus internetis jätab jälje (nt tema tegevust saab jälgida)	Laps teab, et iga tema tegevus internetis jätab jälje (nt tema tegevust saab jälgida)
					Laps nimetab, millist digisisu (nt pilt, video, audio) on sobilik jagada ja kellega
					Laps teab, et internetis ja elus

					kehtivad sarnased käitumisreeglid
					Laps suhtleb rühmakaaslaste ja õpetajatega kasutades digiseadmeid (sh robotikaseadmed) eakohaselt ning järgides seejuures kokkulepitud reegleid

Digisisu loomine ja programmeerimine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps sisestab õpetaja juhendamisel seadmele lihtsamaid käsklusi	Laps sisestab õpetaja juhendamisel seadmele lihtsamaid käsklusi	Laps täidab kuni kolmesammulist tegevusjuhust	Laps täidab vähemalt kolmesammulist tegevusjuhust	Laps täidab samm-sammulist tegevusjuhust	Laps teeb kaamera/nutiseadmega fotosid ja videoklippe
	Laps loob õpetaja abiga digitaalseid materjale (nt pilt, video)	Laps tutvub läbi mängu lihtsate programmeerimisvõtete ga	Laps tutvub läbi mängu lihtsate programmeerimisvõtete ga	Laps teab, et tema ise on oma loomingu autor (autoriõigused)	Laps teab, et tema ise on oma loomingu autor (autoriõigused)

		Laps konstrueerib täiskasvanu juhendamisel klotsidest mudeleid ja ehitisi etteantud juhendi alusel	Laps konstrueerib vastavalt juhendile klotsidest mudeleid ja ehitisi	Laps konstrueerib vastavalt juhendile klotsidest mudeleid ja ehitisi	Laps loob koos täiskasvanuga lihtsa animatsiooni
		Laps teeb kaamera/nutiseadmega fotosid ja videoklippe	Laps teeb kaamera/nutiseadmega fotosid ja videoklippe	Laps teeb kaamera/nutiseadmega fotosid ja videoklippe	Laps joonistab digiseadmega ja/või digiseadmega (nt joonistav robot, 3D pliiats) pilte
		Laps salvestab heli	Laps loob koos täiskasvanuga lihtsa animatsiooni	Laps salvestab heli	Laps salvestab heli
		Laps juhib lihtsamaid robotikaseadmeid (parem-vasak, edasi-tagasi)	Laps joonistab digiseadmega ja/või digiseadmega (nt joonistav robot, 3D pliiats) pilte	Laps joonistab digiseadmega ja/või digiseadmega (nt joonistav robot, 3D pliiats) pilte	Laps muudab ja täiendab enda loodud digisisu (nt pilti, fotot)
		Laps loob koos õpetajaga mängukeskkonna aluse	Laps salvestab heli		Laps juhib lihtsamaid robotikaseadmeid
		Laps leiutab ise ehitisi, masinaid ja objekte	Laps juhib lihtsamaid robotikaseadmeid (parem-vasak, edasi-tagasi).	Laps muudab ja täiendab enda loodud digisisu (nt pilti, fotot)	Laps koostab lihtsa algoritmi (nt pildilise) ühest elulisest tegevusest

			Laps koostab lihtsa algoritmi (nt pildilise) ühest elulisest tegevusest	Laps juhib lihtsamaid robotikaseadmeid (parem-vasak, edasi-tagasi)	Laps täidab samm-sammulist tegevusjuhust
			Laps loob koos õpetajaga mängukeskkonna aluse	Laps koostab lihtsa algoritmi (nt pildilise) ühest elulisest tegevusest	Laps mõtleb algoritmiliselt (loob programmi, tuvastab vigu) ja loogiliselt (ennustab programmi käitumist, kavandab teekonda)
			Laps julgeb katsetada digi- ja robotikaseadmeid	Laps loob koos õpetajaga mängukeskkonna aluse	Laps oskab programmeerida (parem-vasak, edasi-tagasi)
			Laps oskab luua lihtsaid liikumisradu ja näha ette roboti käitumist täiskasvanu juhendamisel	Laps katsetab digi- ja robotikaseadmeid	Laps loob koos õpetajaga mängukeskkonna aluse
			Laps leiutab ise ehitisi, masinaid, objekte	Laps oskab luua lihtsaid liikumisradu ja näha ette roboti käitumist	Laps katsetab digi- ja robotikaseadmeid ning leiab loovaid lahendusi
				Laps leiutab ise ehitisi, masinaid, objekte	Laps oskab luua liikumisradu ja näha ette roboti käitumist

				Laps mõistab robootikaga seonduvat sõnavara	Laps suudab joonistel kujutatud õpetuste järgi roboteid kokku panna
				Laps loob koos täiskasvanuga lihtsa animatsiooni	Laps teab haridusroboti põhilisi tööpõhimõtteid
					Laps leiutab ise ehitisi, masinaid, objekte või roboteid ja programmeerib need töötama
					Laps mõistab robootikaga seonduvat sõnavara

Digiturvalisus

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps tutvub digi- ja robotikavahenditega ning nende turvalise kasutamisega	Laps tutvub digi- ja robotikavahenditega ning nende turvalise kasutamisega	Laps kasutab digi- ja robotikaseadmeid heaperemehelikult	Laps kasutab digi- ja robotikaseadmeid heaperemehelikult	Laps kasutab digi- ja robotikaseadmeid heaperemehelikult	Laps kasutab digi- ja robotikaseadmeid heaperemehelikult
			Laps teatab täiskasvanule, kui seade ei ole töökorras või mõni selle detail on kaduma läinud	Laps teatab täiskasvanule, kui seade ei ole töökorras või mõni selle detail on kaduma läinud	Laps teatab täiskasvanule, kui seade ei ole töökorras või mõni selle detail on kaduma läinud
			Laps teab, et kaaslaste pildistamiseks või filmimiseks tuleb luba küsida	Laps teab, et tundmatute linkide ja reklaamide klikkimine on ohtlik	Laps teab, et tundmatuid programme/rakendusi digiseadmesse ei laeta
			Laps küsib täiskasvanu abi, kui ekraanile ilmuvad teated jäävad arusaamatuks, tunduvad ebasobilikud või häirivad	Laps teab, et kaaslaste pildistamiseks või filmimiseks tuleb luba küsida	Laps teab, et tundmatute linkide ja reklaamide klikkimine on ohtlik

			Laps arutleb õpetajaga, missugune on digivahendi kasutamise ajal õige istumisasend ning harjutab seda õpetaja abiga	Laps küsib täiskasvanu abi, kui ekraanile ilmuvad teated jäävad arusaamatuks, tunduvad ebasobilikud või häirivad	Laps teab, et kaaslaste pildistamiseks või filmimiseks tuleb luba küsida
			Laps teab, et piiratud aeg ekraani vaatamiseks on tema enda tervise kaitseks	Laps arutleb õpetajaga, missugune on digivahendi kasutamise ajal õige istumisasend ning harjutab seda õpetaja abiga	Laps teab, et piiratud aeg ekraani vaatamiseks on tema enda tervise kaitseks
				Laps teab, et piiratud aeg ekraani vaatamiseks on tema enda tervise kaitseks	Laps teab, et digitehnoloogia kasutamine kulutab energiat
				Laps teab, et digi- ja robotikaseadmeid on vaja laadida	Laps teab, et digi- ja robotikaseadmeid on vaja laadida

				Laps teab, et enda ja teiste isiklikku infot (nt nimi, kodune aadress, isiklikud pereasjad) internetis ei jagata	Laps teab, et vananenud ja katkine tehnoloogia ei ole olmeprügi
				Laps on teadlik erinevatest ohtudest (oht füüsilisele ja vaimsele tervisele) arvuti/tahvelarvuti kasutamisel	Laps küsib täiskasvanu abi, kui ekraanile ilmuvad teated jäävad arusaamatuks, tunduvad ebasobilikud või häirivad
					Laps teab, et enda ja teiste isiklikku infot (nt nimi, kodune aadress, isiklikud pereasjad) internetis ei jagata
					Laps arutleb õpetajaga, missugune on digivahendi kasutamise ajal õige istumisasend ning harjutab seda õpetaja abiga

					Laps on teadlik erinevatest ohtudest (oht füüsilisele ja vaimsele tervisele) arvuti/tahvelarvuti kasutamisel

Probleemilahendus

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
	Laps kasutab õpetaja juhendamisel digitehnoloogiat loomingulisel eesmärgil	Laps kasutab õpetaja juhendamisel digitehnoloogiat loomingulisel eesmärgil	Laps kasutab õpetaja juhendamisel digitehnoloogiat loomingulisel eesmärgil	Laps kasutab õpetaja juhendamisel digitehnoloogiat loomingulisel eesmärgil	Laps kasutab õpetaja juhendamisel digitehnoloogiat loomingulisel eesmärgil
			Laps avab või suleb rakenduse digivahendis	Laps avab või suleb rakenduse digivahendis	Laps avab või suleb rakenduse digivahendis
			Laps lülitab digiseadet (sh robotikaseadet) sisse ja välja	Laps lülitab digiseadet (sh robotikaseadet) sisse ja välja	Laps lülitab digiseadet (sh robotikaseadet) sisse ja välja
				Laps teab graafilise kasutajaliidese ikoone (nt <i>mängi</i> , <i>paus</i> , <i>peata</i> , <i>edasi</i> nupud)	Laps valib ülesande lahendamiseks tuttava digiseadme (sh robotikaseadme)

				Laps oskab kasutada eakohaseid rakendusi	Laps annab enda digipädevustele hinnangu (nt kasutades pildilisi sümbolaid)
					Laps kasutab graafilise kasutajaliidese ikoone (nt mängi, paus, peata, edasi nupud)
					Laps oskab kasutada eakohaseid rakendusi

Valdkond STEAM

STEAM

Ennustamine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
	Laps teeb enne katset selle kohta käivaid ennustusi	Laps teeb enne katset selle kohta käivaid ennustusi	Laps teeb enne katset selle kohta käivaid ennustusi	Laps teeb enne katset selle kohta käivaid ennustusi	Laps teeb enne katset selle kohta käivaid ennustusi

Vaatlemine

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps osaleb vaatlusel kasutades erinevaid meeli (nägemis-, haistmis-, maitsemis-, kompimis- ja kuulmismeel)	Laps osaleb vaatlusel kasutades erinevaid meeli (nägemis-, haistmis-, maitsemis-, kompimis- ja kuulmismeel)	Laps osaleb vaatlusel kasutades erinevaid meeli (nägemis-, haistmis-, maitsemis-, kompimis- ja kuulmismeel)	Laps osaleb vaatlusel, kasutades erinevaid meeli (nägemis-, haistmis-, maitsemis-, kompimis- ja kuulmismeel).	Laps osaleb vaatlusel kasutades erinevaid meeli (nägemis-, haistmis-, maitsemis-, kompimis- ja kuulmismeel)	Laps osaleb vaatlusel kasutades erinevaid meeli (nägemis-, haistmis-, maitsemis-, kompimis- ja kuulmismeel)
Laps jälgib katse käigus ainete või objektidega toimuvaid muutuseid	Laps jälgib katse käigus ainete või objektidega toimuvaid muutuseid	Laps jälgib katse käigus ainete või objektidega toimuvaid muutuseid	Laps jälgib katse käigus ainete või objektidega toimuvaid muutuseid	Laps jälgib katse käigus ainete või objektidega toimuvaid muutuseid	Laps jälgib katse käigus ainete või objektidega toimuvaid muutuseid

Analüüs

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
			Laps tõlgendab vaadeldavaid teaduslikke nähtuseid (teeb järeldusi)	Laps tõlgendab vaadeldavaid teaduslikke nähtuseid (teeb järeldusi)	Laps tõlgendab vaadeldavaid teaduslikke nähtuseid (teeb järeldusi)
				Laps kinnitab tehtud tähelepanekuid mõõtmise teel täiskasvanu abiga	Laps kinnitab tehtud tähelepanekuid mõõtmise teel täiskasvanu abiga
				Laps täheldab uue aine moodustumist keemilises reaktsioonis	Laps täheldab uue aine moodustumist keemilises reaktsioonis
					Laps vaatleb ja tõlgendab koos täiskasvanuga objekte ning tegevusi erinevatest vaatenurkadest
					Laps räägib oma kogemusest teaduskatsetega
					Laps kirjeldab oma uurimistulemusi või ideid

Sensoorne taj

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps tunnetab esemete tekstuuri ja materjali	Laps tunnetab esemete tekstuuri ja materjali	Laps tunnetab esemete tekstuuri ja materjali			

Vahendid

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
		Laps kasutab pipetti	Laps kasutab pipetti	Laps kasutab pipetti	Laps kasutab pipetti
		Laps kasutab luupi	Laps kasutab luupi	Laps kasutab luupi	Laps kasutab luupi
		Laps kasutab pinsette	Laps kasutab pinsette	Laps kasutab pinsette	Laps kasutab pinsette

Inseneeria

1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
Laps konstrueerib eakohaste vahenditega	Laps konstrueerib eakohaste vahenditega	Laps konstrueerib eakohaste vahenditega	Laps konstrueerib eakohaste vahenditega	Laps konstrueerib eakohaste vahenditega	Laps konstrueerib eakohaste vahenditega

Tööjuhised					
1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	5-6 a	6-7 a
		Laps järgib katse läbiviimiseks pildijuhist	Laps järgib katse läbiviimiseks pildijuhist	Laps järgib katse läbiviimiseks pildijuhist	Laps järgib katse läbiviimiseks pildijuhist